

1934
—
1935

Razgledi

List za odraslo mladino

Nj.
Veličanstvo

KRALJ PETER
II.

3

2. UREDNIKOVO PISMO.

Vsi dopisniki „Razorov“ naj pišejo le na eno stran in naj puste povsod nekoliko roba za urednikove pripombe. — Mirko Mršol, dijak, Kovor: Povest „Pot v življenje“ bi bila primerna za „Razore“, toda je mnogo preobširna. Mladinske prispevke prinašam le v eni sami številki. — Kovač Ljudmila in Križnik Ljudmila, mešč. šola, Trbovlje: Ker ste poslali trije iste opise in so vsi trije dobri, sem izbral najkrajšega. — Vsem, ki ste že poslali prispevke za folklorno številko „Razorov“: Po večini prispevki odgovarjajo razpisu, le slik je premalo. Največ folklornega blaga je poslala Štajerska. Upam, da prejemem še iz Ribnice kaj, s Posavja, iz Bele Krajine in z Gorenjskega. — Kdor naroča „Razore“, naj ne piše uredništvu na Rakek, temveč upravi v Maribor, deška meščanska šola. — Priporočam končno vsem, da se udeleže novega nagradnega razpisa, ki je na zadnjem ovitku.

3. UREDNIKOVO PISMO.

Kako in kaj ste čutili naročniki in naročnice „Razorov“ v onem prežalostnem trenutku, ko se je vračal mrtvi Viteški kralj Aleksander I. Zedinitelj domov, uredništvu najbolj dokazujejo številni dopisi z vseh šol. S temi dopisi bi lahko izdali eno celo številko „Razorov“. Tudi samostojnih ilustracij, risb in fotografij smo prejeli mnogo. Med najboljšimi so: Planina, Fr., Škofja Loka; Mirko Ervos, Škofja Loka; Cesar Evica, Ljubljana. Žal pa ne bom mogel priobčiti niti risb, niti sestavkov, ker so prepozno prišli.

Zadovoljen sem, ker mi letos naročniki in naročnice res pomagajo in svetujejo. Prejeli smo precej odgovorov na urednikovo pismo v 1. številki „Razorov“. Pisem brez navedbe naslova, t. j. anonimnih pa uredništvo ne bo upoštevalo in bodo šla v koš. Omenim naj le tiskano dopisnico, ki je oddana v Ljubljani in na kateri je podpis: več naročnic. Te pravijo med drugim: „Naročniki že limo vsebine za kratek čas, ne pa, da bi morali še posebej študirati posamezne stvari —“ Tem „več naročnicam“ svetujem, naj se naroče na „Lažnjivega Kljukca“ ali na „Pavliho“, da jim bo krajši čas. „Razori“ pa so resen list, ki streme za tem, da bi bili življenjski, in življenje dandanes za odraslo mladino ni več „za kratek čas“. Zato hočejo „Razori“ združevati delo, pouk in zabavo; predvsem pa bodo vodnik onim, ki streme po popolnitvi. Ostale vrste v pismu so precej prostaške — in tega so se naročnice tudi zavedale, zato se niso podpisale. Pismo lahko napišete na več načinov, toda važen je pri tem naš stari slovenski pregovor: Lepa beseda lepo mesto najde! — Navedem naj še dvoje različnih pisem, ki pravita: Do vršil sem meščansko šolo. V šolo smo dobivali skupno „Razore“ vsi učenci. Zdaj Vas prosim, če bi mi lahko pošiljali „Razore“ po pošti; kajti „Razori“ so mi najljubši list. Iz njih črpam vse, kar je lepo, vzvišeno, idealno in napredno. Kramberger Anton, Limbuš pri Mariboru 21. — Drugo pismo: Lani so se učili esperanto na naši šoli skupno trije učenci. Letos smo za nadaljevanje esperanta v posameznih razredih glasovali. (To sem tudi jaz želel v svojem 1. pismu! Op. urednika.) Večina učencev želi in prosi, da nam dovolite mesto esperanta prostor za priobčevanje naših lastnih prispevkov. Če bi teh zmanjkalo — pa najbrž ne bo — bi nas pa veselilo, če bi zvedeli kaj več o naših bratih onstran meje. Tudi kratke povestice bi nam bile ljube na tistem mestu. Esperanto želi 13 učencev, vseh naročnikov je 160. Deška meščanska šola v Celju. — Neđan Albin in Trošt Stojan iz Ljubljane želita kaj iz filatelije in iz kemije. Čanžek Ivan z gimnazije v Celju se zanima za številčne uganke. Deklice žele kaj več iz dekliskega ročnega dela itd. Takih pisem sem vesel, ker mi skušajo svetovati, pomagati in razodeti, kaj vse mladino zanima. Ko bo III. letnik „Razorov“ zaključen, bom v zadnji številki priobčil nekaj kritik iz mladinskih vrst, da bodo vsi naročniki in naročnice videli in zvedeli, kako mistijo nekateri o „Razorih“.

M. SEVERJEVA:

ČUVARJU JADRANA.

*Morje, glej, besni
in se razpenjeno vali, buči —*

*To morje Adrijansko naše preti
ogorčeno nad činom kletim —
Tebe, o Čuvar njegov, v objem želi,
to morje Tvoje:
da poljubilo bi lice blede Ti
in oči zaprte, ki so nedavno
božaje s pogledom milim gladino svetlo zrle,
pile lepoto sinjo —
a kmalu, prekmalu nato ob uri grozni
se zaprle
v večnem snu . . .*

*In to srce, ki je objemalo ponosno
vso veličino morja,
zdaj mirujoče, strto,
v večni mir uprto —
to srce bi valovje bučče,*

*kot biser svoj najdragoceni
sprejelo vase, v svoj objem
in ga v veke bi zaprlo,
oznanjujoč, da neprestano bo svetilo
in da nikoli nam ne bo umrlo . . .*

B. JAKAC SLIKA KRALJA.

AKAD. SLIKAR BOŽIDAR JAKAC PRIPOVEDUJE O SVOJEM LETOŠNJEM BIVANJU NA BLEJSKEM DVORU, KJER JE SLIKAL KRALJEVO DRUŽINO.

Portretne risbe kraljice in kraljevičev, ki jih je v preteklem avgustu in septembru izdelal na dvoru na Bledu naš slikar B. Jakac, med njimi zlasti portret

Risba Božidar Jakac

Nj. Veličanstvo

Kralj Peter II.

kralja Petra II., ki ga vidimo v fotografski reprodukciji skoraj v sleherni izložbi po širni Sloveniji, so predmet prav posebnega zanimanja našega ljudstva. To zanimanje, ki mu je dala tragedija našega vladarja bolesten prizvok, je tembolj utemeljeno, ker je prebival naš odlični slikar Jakac na kraljevem dvoru vse do odhoda kraljevske dvojice v Sofijo in Pariz, ki se je tako tragično končalo. Naš rojak in umetnik je bil torej priča zadnjih tednov neskaljene družinske sreče na Bledu in to dejstvo ne tolmači samo njegove osebne presunjenosti spričo usodnega dogodka, marveč je med umetnikom in narodom na eni strani ter med kraljevsko rodbino in slovenskim ljudstvom, med katerim je še nedavno srečno živela, po drugi strani, neka širša povezanost z Jakčevimi osebnimi doživetji in med nami vsemi.

Jakčevi spomini na bivanje na Bledu, ki so zatemnjeni od žalosti in prepojeni s sočuvstvanjem, so zgovorna priča žal tako nenadno razbite rodbinske sreče našega blagopokojnega vladarja, in smo torej naprosili našega umetnika, naj nam za slovensko javnost paberkuje iz njih. Pripovedoval nam je, vidno ganjen, sledeče:

Prvič sem videl tedanjega kraljeviča Petra v parku točno na tistem mestu kakor zadnji dan, ko je odšel v London v šolo.

Tam ima v senci nekakšno ležišče iz uokvirjenega platna. Tam sem ga, razen pri slikanju, največkrat srečaval, ko je s svojimi ljubeznivimi očesci spremljal prišlece ter na pozdrav salutiral.

Včasih je imel pri sebi knjige, včasih zvezke, zadnji čas pa največkrat svoj novi fotoaparatus Rollreflex-kamero, ki jo je dobil od kraljice za svoj rojstni dan. Zvedavo me je spraševal, naj mu pokažem napravo, ki sama sproži. Zlasti mi je dobro v spominu ostal ta aparat, ko smo med slikanjem nekoč fotografirali in sem v mučni pozi razkoračen uravnaval samoprožilec ter v bojazni, da bi se prezgodaj ne sprožil, omahoval med aparatom in svojim sedežem. To moje kretanje je kraljeviča silno zabavalo in se je glasno smejal.

Peter je zelo prijeten, prikupen deček, drobne, elegantne postave, izredno fino oblikovanega obraza, potez, ki spominjajo poleg kralja na kraljico.

Med slikanjem mu je vedno čital njegov vzgojitelj, Anglež Parrott, napete potopise iz Afrike, o divjih borbah z divjaki. Kraljevič je vse to poslušal z napeto pozornostjo ter na vmesna vprašanja, ali je razumel vse izraze in smisel, zelo vljudno odgovarjal: »yes« — »da«. Le kdajpakdaj je prav ljubko vprašal, kar mu ni bilo znano, ali pa, če ga je prav posebno zavzela povest.

Kraljeviča sem slikal navadno zjutraj, takoj, ko je prišel s telovadišča, oziroma iz svoje »kmečke hišice« v Kapniku. To je blizu Save, v prijetni, od sveta odmaknjeni dolinici, katero obvladuje Babji zob s svojo izredno obliko. Čudovita pokrajina je tam, človek se v nji sprosti in zaživi nekako čisto sam iz sebe.

V to dolinico se je vozila kraljevska deca vsako jutro z avtom, ki je namenjen samo za kraljeviče, uživati jutranjo svežino v odmaknjenosti od oficijelnega sveta. Na oni strani hriba je bilo vse preveč mednarodnega balasta, ki tako občutno jemlje intimnost našemu Bledu.

Tu skoraj ni tujca. Le sonce, drevesa, trava, v globeli pa svetlozelena Sava. V tem kotičku, mislim, je deca najbolj uživala svojo otroško sproščenost. Neštetokrat sem videl v jutru, kako sta princ Andrej in Tomislav v družbi svoje vzgojiteljice. Spodaj v dolini pod mojim oknom pa je bila kasarna kraljeve garde.

Časih so hodili otroci tja in nazaj tudi peš in kraljevič Peter mi je nekajkrat, slonečemu ob oknu, z roko pomahal v pozdrav.

To pot je zadnje dneve pred odhodom šla tudi kraljica, prvič po bolezni. Dvorna dama gospa Šverljuga jo je vodila pod roko. Ljudje, ki prebivajo ob tej stranski poti, ki vodi na Kupljenik, so prav dobro poznali kraljevo hišo, pa tudi ponosni so bili na to.

V mesečnih nočeh pa je tam spodaj od poslopij kraljeve garde pritajeno zvenela v noč zaljubljena južnjaška pesem, polna hrepenenja ter elementarnega žara v neverjetno finih vibracijah iz »frule«. Potem pa kolo. Vmes se je oglašala vesela harmonika Slovenca. Udarjali so težki koraki menjajočih se straž.

Kraljeviča Petra sem najdalje slikal; tudi kraljica sama se je trudila pri oblikovanju in obdelovanju njegovega slikarsko izredno težkega obraza. Sploh pa se je kraljica zelo pogosto udeleževala slikanja, tako, da je tudi sama risala ter sva si bila medsebojno stroga kritika. V tem času sem opazil, da ima kraljica zelo razvit kritičen čut, pa ne samo kritičen, temveč tudi veliko uvidevnost za težave dela in, kar je bolj redko, upoštevanje dobrin. Zelo sem se čutil počaščenega, da je sama žrtvovala nenavadno mnogo časa za poziranje. Poleg tega pa je sama držala v naročju svojega ljubljenca, princa Tomislava, kadar sem ga slikal ter mu čitala povesti iz knjige, ki jo je spisala njena mati, romunska kraljica Marija.

Kolikokrat se je sklanjala k svojim malčkom ter jih z vso materinsko ljubeznijo poljubovala! Princ Tomislav pa ji je vedno povedal kakšno izredno skrivnost na uho...

Med odmori so bili kraljevi otroci pač takšni, kakršni so vsi otroci, ter so se prekopicali na vse načine. Kraljevič Andrej si je izmisлил najnovejši izraz za slikanje, ko je dejal, da se gre »pisati«, ter me gledal s svojimi velikimi, resnimi otroškimi očmi, ki so živ odraz njegovega velikega očeta. Posebno veselje pa je imel s svojim Pekinezerjem, ki ga je zvesto držal v naročju, medtem ko je z odprtimi očmi, usti in ušesi, držeč po koncu svojo drobno glavico, poslušal čudovite povesti o vseh mogočih dogodivščinah počlovečenih živalic.

Čudno se me je dojmilo dejstvo, da sem slikal pravega kraljeviča, medtem ko je povest pripovedovala čudovite zgodbe o kraljevičih in kraljičnah, kraljih in kraljicah...

Med odmori je hodil kraljevič Andrej presajati in zalivat svoj miniaturni vrtniček, ki si ga je naredil v zaboju na balkonu. Z drobnim glaskom je čebľjal in prigovarjal svojim rožicam. Neštetokrat sta se s kraljevičem Tomislavom skrivala v parku med dalijami, gugala na gugalnici v sončnih pramenih, ki so prodirali skozi košato drevje. Mali rjavi Miho je stalno zvesto in dostojanstveno tekal s svojim dolgo kocinastim kožuščkom ter z velikimi in debelimi očmi za malim Andrejčkom ter drobno lajal. Tisočletni prebivalec kitajske cesarske palače je po dolgi odisejadi našel kraljevsko zaščito.

Največjo zabavo so imeli kraljevi otroci s kinematografom. Iz jedilnice, kjer so običajno predvajali filme, je vselej prihajal sproščen otroški smeh.

Kraljevič Peter je že odraslejši deček in njegovo zanimanje sega že v dobo tehnike ter potovanjskih pustolovščin. Posebno veselje je imel z mojimi aeroplani iz papirja, ki jih je z navdušenjem metal po zraku.

Medtem, ko sta se manjša dva kraljeviča igrala po pesku pred dvorom s svojimi lokomotivami in avtomobilčki, se je kraljevič Peter sprehajal s svojim učiteljem, ali pa sedel v učilnici. Njegov čas je bil točno razdeljen.

Kraljevičev učitelj mi je pripovedoval, da je vsak dan svojega bivanja na Bledu kralj prihajal k pouku ter se živo zanimal za napredek svojega naslednika. Večkrat sem videl kraljeviča Petra tudi pri kopanju. Bil je zelo vešč plavač; v družbi svojega plavalnega učitelja, slovenskega mornariškega podčastnika, ki ga je imel zelo rad, je plaval prav do otoka in nazaj.

V deževnih dneh sem imel največ posla, in to so bile najintimnejše urice na dvoru. V salonu smo delali — včasih kar vse po vrsti. Dvorna dama gospa E. Šverljugova je s svojim zanimivim in prijetnim pripovedovanjem kraljšala kraljici čas, nekajkrat so se reševale tudi važne stvari v življenju zapostavljenih ljudi. Nikdar ni bilo nejevolje in odrekovanja. Kraljeviči so se igrali okrog kraljice — njen resni izraz je prehajal v vesel smeh. Skozi odprti balkon je prihajal šum dežja — megle

so se počasi vlačile nad sivim jezerom in gorami. Ko je posijalo sonce in ustvarjalo svetlobna čuda, sva vedno skoro istočasno vžhičena se čudila igri narave. Mirne lepe tišinske ure so bile to, slišati je bilo le drsanje krede po papirju in šumenje dežja po bližnjem košatem drevju. Saj na dvoru je vse tiho — skoraj pretiho — hodi se le po mehkih preprogah. Razen vzklikanja kraljevičev in veselega smeha kraljice, ni čuti glasu.

Dežja je bilo letos v obilici in nešteto samotnih ur sem presedel v čakalnici ter si do zadnjega detajla ogledal veliko Mantičevo podobo Bleda in Smrekarjevo Kurentovo procesijo, ki visita v tem prostoru. Ob nekem lepem dnevu, ko sem ravno šel na dvor, sem dejal svoji ženi, da bi bilo lepo iti v naravo. Tisti hip pa se je pripeljala po klancu navzdol kraljica, sama v avtu; že od daleč se je nasmehnila ter ustavila vozilo, rekoč: »Danas ništa! Suviše je lepo! Zbogom!« Tudi ona si je želela uživati sonce.

Ko je bil pokojni kralj na Bledu, je dvor nekam bolj oživel, otroci so se igrali z njim po parku z razigranim smehom...

Kraljeviče sem tedaj slikal — od balkona prvega nadstropja so se spustile plešoče opice do smehljajočih se obrazov — ko pa so kraljeviči potegnili za vrstico, so urno zaplesale zopet navzgor — odkoder so prihajali glasovi srečne kraljevske dvojice.

Napočil je velik praznik na dvoru: rojstni dan prestolonaslednika. Kralja tedaj ni bilo na Bledu, kraljica je bila še bolna. Kljub temu je bilo mnogo veselja — v indijanski obleki s perjanico na glavi in tomahavko ter darili v naročju, je prišel kraljevič Peter iz kraljičine sobe, za njim pa vsi na dvoru prisotni principi, veselo sledeč srečnemu obdarovancu.

V sobi prestolonaslednikovega učitelja mr. Perrotta je bila pripravljena velika košara ognjemetov, skrbno skrita, da bi bilo presenečenje tem večje — in ko se je zmračilo, je pokalo in prasketalo po zraku, da je veselo odjekal smeh po dvorskem parku.

Naposled je prišel dan odhoda mladega moža, ki naj bo bodoči kralj. Prvokrat odhaja v svet, v oni veliki svet za mejami domovine, ki naj bi mu dodal še nekaj brezskrbnih ur čistega sproščanja vseh oficijelnosti.

Tisti dan je mahoma postal naš Peterček središče — vsak se je od njega poslavljaj, nekateri s prav pomembnimi besedami. Kamere so uprle svoje oči v njegov nasmešek ter ga vjele za trajnost.

Tudi jaz sem se poslovil, tik preden je odšel na avto, ki ga je v spremstvu kralja in kraljice odpeljal do meje. »Želim Vašemu Visočanstvu, da bi postali silni in močni.«

Vsem nam je bilo težko ob slovesu — kdo bi pa bil kedaj pričakoval, da se čez nekaj tednov povrne kot kralj, mladosten kralj, ki bo stopil na mesto svojega velikega očeta! In vendar se je zgodilo, kmalu po onem popoldnevu, ko je odbrzel avto z vso kraljevo rodbino do meje spremljat svojega prvorojenca.

Zadnji dan svojega bivanja na dvoru, v nedeljo, 23. septembra, sem v prav prijetnem popoldnevu zaključil drugo sliko kraljice, nakar so mi po prisrčnem pozdravu želeli »na svidenje« v Beogradu, enako kakor prejšnji dan kralj sam. Nekaj ur pozneje, ko je legel mrak na dvor in Bled, ko so že odbrneli težko naloženi avtomobili, se je odpeljala tudi kraljica v noč. Razen upravnika dvorca, sem bil sam in zadnji, ki je pozdravljaj kraljico na dvoru. Zavladala je čudna tišina, vse je zamrlo, nič več se ni zgenilo ne na dvoru, ne v parku. Tudi straže so kmalu odšle.

S tem bridkim in lepim spominom je naš umetnik Jakac končal svoje pripovedovanje, kot bi obvisel v mreži nešteti drugih podrobnosti in potankosti svojega spominjanja, ki bi jih bil mogel še povedati, če bi se mogel še bolj zbrati, česar pa v teh težkih in vročinskih dneh nihče med nami ne more.

Nj. Veličanstvo

Kralj Peter II.

Foto Te

Zdravici

kraljev

Južnih Slovanov:

 Kralj Boris.

„Vaše Veličanstvo!

Zelo sem srečen, ker se mi nudi prilika, da vidim Vaša Veličanstva v prestolnici Bolgarske in da vas lahko v naši sredini pozdravim z najpristrčnejšo zdravico.

Z iskreno radostjo smo dočakali ta visoki obisk, ki je nov izraz želje naših dveh narodov, da se nadaljujejo v duhu medsebojnega zaupanja, iskrenosti in pristrčnosti tako srečno vzpostavljeni odnosi, ki ustrezajo njenemu dobremu sosledstvu, plemenskim vezem in njunim bitnim interesom. Jaz in bolgarski narod znava, da je ta plemenita želja vzeta iz srca Vašega Veličanstva, vrednega in modrega voditelja usode svojega naroda. Zato vidimo v Vaši vzvišeni osebi žarkega in prizadevnega pobornika ideje spoštovanja in prijateljskega sodelovanja med obema bratskima narodoma.

V popolnem skladu s čuvstvi bolgarskega naroda vam zagotavljam, da bo ta obisk Vašega Veličanstva, ki je nov dragocen prispevek k naporom Jugoslavije in Bolgarske za okrepitev mednarodnega in balkanskega miru, globoko odjeknil pri nas, ker bo okre-

Kralj Aleksander.

„Vaše Veličanstvo!

Srečen sem, ker se mi je ponudila prilika, da s kraljico obiščem Vajina Veličanstva in prestolnico Bolgarske.

Iskreno delim zadovoljstvo, ki ga čuti Vaše Veličanstvo zaradi našega ponovnega sestanka. Ta sestanek je prirodni izraz naše in naših dveh sorodnih narodov želje, da nadaljujemo v medsebojnem zaupanju in naklonjenosti tako srečno začeto dobo tistih odnosov, ki so vsikdar najbolje odgovarjali dobro pojmovanim in pravičnim obojestranskim interesom.

Delež prepričanje jugoslovanskega naroda, vem, da je ta želja našla v Vašem Veličanstvu, vrednem in modrem voditelju svojega naroda, svojega vzvišenega pobornika in zvestega delavca v korist in srečo naših dveh bratskih narodov.

Z vztrajnim delom po tej poti bosta Bolgarska in Jugoslavija okrepili mednarodnega sodelovanja in omogočili svojima narodaoma miren in napreden razvoj ob popolnem spoštovanju in zaupanju drugih narodov.

pil vero, da bo zблиžanje med našima državama uspelo in da bo pospešilo njihov razvoj in mirni napredek.

Prepričan, da bodo ti naši vajemni napor omogočili srečno bodočnost dveh tako bližnjih in sorodnih narodov, dvigam čašo v čast in v zdravje Vašega Veličanstva, Njenega Veličanstva kraljice in vzvišenega kraljevskega doma z najlepšimi željami za srečo jugoslovanskega naroda in za napredek kraljevine Jugoslavije."

Za prisrčni in sijajni sprejem, ki sta ga Vaše Veličanstvo in bolgarski narod priredila kraljici in meni in ki me je globoko ganilo, se Vam najtopleje zahvaljujem in dvigam čašo in v čast in zdravje Vašega Veličanstva, Njenega Veličanstva kraljice in vzvišenega kraljevskega doma z najlepšimi željami za srečo bolgarskega naroda in za napredek kraljevine Bolgarije."

ILKA VAŠTETOVA :

III. ZAKLAD V EMONI.

(Zgodovinska povest.)

Le nerad je ubogal vladarico in odšel proti kolibi, kjer so bivali talci. Že od daleč je čul vzklikanje najstarejšega izmed njih, hrabrega brazgotinca, župana Ratimira.

Ko je Kajuk vstopil v kočo, je začuden obstal na vratih. Sredi kočje sta si stala z lesenimi palicami v rokah — meče so jim bili Obri pobrali — nasproti oba mladca: zlatolasi prvorojenec slovenskega vojvode Valuk in njegov prijatelj, temnolasi Keltoroman Rodan. Vadila sta se v borenju, Ratimir pa je stal ob strani in nadzoroval njune udarce, karal tega in hvalil onega.

Rodan, ki doslej še nikoli ni imel meča v rokah, je bil seveda bolj neroden nego mladi junaški Sloven. Vendar je že dobro napredoval v dneh njihovega talstva pri Obrih. Naučil se je tudi že nekoliko slovenskega jezika, da se je s Slovencema za silo sporazumel.

Precej časa je stal jugur na vratih, a nihče se ni zmenil zanj. Sloveni so ga sicer videli, a so mirno nadaljevali svojo vežbo.

»Suni!« je Ratimir vzpodbujal Rodana. »Dobro si ga odbil!« je pohvalil Valuka.

Obrski mogotec, ki je čutil, da ga Sloveni namenoma prezirajo, je pogoltnil svojo jezo in stopil k Ratimiru. Sporočil mu je vabilo Kakanove žene Katune.

»Jutri pa vas povabim na daljši izlet k Donavi. Privedem vam vaše konje. Bodite že zgodaj zjutraj pripravljeni!«

»Dobro. Ježa v svežem zraku nam bo prav prijetna. V vaših tesnih kolibah in tu med okopi se še zadušimo.«

Komaj je jugur odšel, sta Valuk in Rodan prenehala z borenjem. Valuk je skočil k Ratimiru in mu prišepetal:

»Ratimir! Priliko izrabimo in uidemo! Obri ravnajo z nami kakor z jetniki, ne kakor s talci. Uidemo in rešimo še Dragomilo iz suženjstva.«

Ratimir je počasi odkimal. Oko, ki mu ga je pokvaril bizantinski meč, je čudno mežikalo.

»Zakaj ne?« je silil Valuk. »Danes pri pojedini, ko nam bo Dragomila stregla, se dogovorimo z njo.«

Zopet je Ratimir zmajal z glavo in dejal odločno:

»Tega ne bomo mogli storiti. Obljubil sem kakanu, da pojdemo z njim nad Bizantince. Ostati hočem mož beseda, sicer bi mislili, da sem bojazljivec.«

»Njihovo grdo ravnanje z nami nas je odvezalo vsake obljube. Dovolj so nas ponižali, ko so nam z vso zvijačo pobrali orožje.«

»Imaš prav, Valuk. Tega jim ne pozabimo. Vendar ne moremo misliti na pobeg, ker nimamo orožja in nas Obri gotovo dobro zastražijo.«

Preveč je bojeviti Ratimir sovražil Bizantince, da bi se bil odrekel lepi priliki in se zopet enkrat znoril nad njimi. Valuk je povetil glavo. Mislil je na svojo »Strelo«, ki bi ga ponesla v prostost, mislil na zlatolaso Dragomilo, ki jo je hotel rešiti sužnosti. A misel, da bi ga Obri imenovali strahopetca, je vendar tudi njega nekoliko oplašila. Sloveni so bili ponosni, bojeviti junaki in bojazljivca ni bilo med njimi. Kaj bi rekel vojvoda Nepokor, če bi Obri zasmehovali njegovega prvorojenca! On je strog, neizprosni sodnik. Vzel bi Valuku meč in poglaval sina med negodne dečke — hujše sramote ni bilo za slovenskega mladca. Ne, tega bi junaški Valuk ne prenesel. Vzdržati je treba na mestu, ki mu ga je določila očetova volja in volja bogov.

Že je prišla straža dvanajstih Obrov po talce, da jih spremi k obedu, ki jim ga je priredila obrska vladarica Katuna. Nasproti njeni koči je bil pripravljen odprt šotor iz dragocenih bizantinskih preprog, kakršnih Sloveni v preprostih obrskih kočah niso slutili. Sedeži so bili pregrnjeni z medvedjimi

kožami. Talci so sedli in lepe sužnje v svečanih oblačilih so jim prinašale na pladnjih jedila ter jim kleče stregle.

Skozi lino, zastrto s kopreno, je opazovala tujce lepa radovedna Katuna. Njene poševno rezane mongolske oči so se včasih zasvetile za tenčico. Rati-mirove sokolje oči so opazile svetlikanje v lini. Ne da bi se sklonil k njemu, je polglasno zagodrnjal proti Valuku, ki mu je baš stregla mlada Braslavova vnukinja Dragomila:

»Pazi, Valuk! Skozi lino nas opazujejo!«

Valuk je le neznatno nagnil glavo, v znak da je razumel. Brezbrižno se je ozrl po dvorišču, dvignil k ustom slaščico in zamrmral deklici.

»Dragomila! Rad bi te rešil suženjstva.«

»O, Valuk, sin Nepokorov, reši me! Vsak dan se bojim, da me kakanova žena podari kakšnemu grdemu Obru.«

Barva v Valukovem zagorelem obrazu je nekoliko posinela. V srcu ga je zapelo. Vendar je zatrl v sebi razburjenje in pomiril dekle:

»Ne boj se, Dragomila! Preden odidemo na vojsko, te moram rešiti. Če zagledaš palico, ki bo molela iz strehe naše koče, bodi pripravljena. In kadar te kliče vodna ptica, pridi!«

Z nobeno kretnjo se Dragomila ni izdala in z nobenim pogledom. Le njene ustne so zamrmrale.

»Razumem te, Valuk. Pripravljena bom.«

S povešenimi očmi je vstala in odhitela po drugo jed. Ko se je vrnila in zopet pokleknila s polnim pladnjem pred mladega gosta, je Valuk zamrmral mimo nje:

»Ali vodi še kakšen prehod skozi okop razven glavnega, ki je močno zastražen?«

»Za kletkami divjih zveri vodi ozek hodnik do strmih stopnic, po katerih se pride na okop.«

»Ali je hodnik zastražen?«

»Samo zgoraj na okopu stoji straža. Vidiš jo z dvorišča. Spodaj je hodnik zaprt z železnim omrežjem, ki ga more dvigati le straža na okopu. Dviguje ga vsako jutro, ko čuvaj krmi zveri.«

»In kako pride straža na okop?«

»Po rovu iz glavnega vhoda.«

»Čemu pa služijo stopnice iz hodnika na okop?«

Dragomila je prebledela. Groza jo je stresla, ko je zašepetala:

»Po stopnicah pehajo Obri nepokorne sužnje in včasih tudi one vojne ujetnike, ki jih zasačijo na begu, divjim zverem, da jih požro.«

Valuk se je premagal, da je mirno vzel ponudeno mu jed s pladnja. Dragomila je zopet odbrzela.

Valuk je ostal zamišljen do konca obeda. Zaman je razmišljal, kako bi rešil Dragomilo, preden se vrnejo obrski vojniki, ki so bili na pohodu nad Severne Slovence. Sklenil je, da si drugo jutro, ko odjezdijo z jugurom Kajakom na izprehod k Donavi, natančneje ogleda obrsko trdnjavo, posebno še glavni vhod kakanovega okopa, ki je bil srednji izmed deveterih okopov obrskega »ringa«. V njem je bil kakanov stan poleg obrske zakladnice in v njem so bili nastanili tudi slovenske talce, kajti vhod skozi okop je bil na zunanji strani zastražen po celi četi stražnikov. Živ bi gotovo nihče ne ušel skozi njihove vrste. Valuk je upal, da mu pride dobra rešilna misel drugega dne, ko se razgleda po »ringu«.

Zvečer, preden so zaspali, na preprostih slamnatih ležiščih, so se vsi trije še dolgo šepetaje pogovarjali. Vsi so se veselili na izprehod, ki jim ga je jugur obljubil.

Ob istem času sta jugur Kajuk in Langobard Arivald še poslednjikrat pretresla svoj zločinski načrt. Le da reši svojega sina, zastavljenega Slovencem kot protitalca, je obrski mogotec dovolil, da Langobarda, ki sta se vtihotapila v obrsko trdnjavo, ugrabita talce.

»Vse poteče gladko, kakor sva se domenila. Ti jahaš prvi. Za teboj neoboroženi talci. Za njimi edini stražnik. Midva s Tasom počakava, da pridete mimo, napadeva vsak od ene strani stražnika in — vse drugo bo hitro opravljeno. Tebe zvežemo. Talce pa odvedemo. Če bo potreba, nama za dobro plačilo pomaga tudi Koh.«

Moža sta bila drug z drugim zadovoljna; seveda ni Ober niti slutil pravih Langobardovih naklepov. Previdno, kakor je Langobard prišel, je zopet ostavil jugurov stan. Kmalu je spanje zajelo ves »ring«.

Vsega ne. Tam za grmičevjem se je premikala nizka senca po okopu navzgor: stara sužnja iz Singiduna. Avrelija ji je bilo ime. Kakor mačka se je previdno plazila po tleh, se ozirala na vse strani in poslušala v noč... Ničesar ni bilo čuti. Le straža je stala na drugi strani vrh okopa, nad kakanovim stanom. Iz zverinjaka se je čulo včasih zamolklo rjojenje zveri. Stara Avrelija se je počasi plazila dalje. Že je bila na drugi strani okopa in po trebuhu se je spuščala navzdol. Noben kamenček se ni sprožil pod njo. Skrita za košatim drevesom, je skočila naposled z okopa in švignila za kočo, kjer so spali slovenski talci. K vratom se ni upala. Tam bi jo videl stražnik z okopa. Vzpela se je torej k lini in šepetaje poklicala:

»Rodan!«

Čula je v koči le globoko dihanje.

»Rodan!« je poklicala še enkrat.

Valuk, ki še ni spal, je planil kvišku in pogledal proti lini. Razložil je le starkine razmršene lase, ki so vihrali v vetru.

»Rodan!« je zopet prihajal šepet skozi lino.

Valuk se je sklonil in potresel Rodana.

»Nekdo te kliče,« mu je prišepetal.

Rodan se je vzel k lini.

»Ali si ti Rodan?« je vprašala starka v keltskem jeziku.

»Sem.«

»Pošilja me tvoj prijatelj Celij.«

»Celij?« se je Rodan začudil skoraj glasno.

(Dalje prihodnjič.)

VIKTOR PIRNAT:

ISLOVENC I IN NAŠ JADRAN.

Šestnajst let smo že na svobodnih tleh velike, zedinjene, svobodne domovine. Šestnajst let svobode, popolne narodne svobode!

»O lijepa, o draga, o slatka sloboda,
dar, u kom sva blaga višnji nam Bog je do.
Sva srebra, sva zlata, svi ljudski životi
ne mogu bit plata tvoj čistoj ljepoti«

bi zapeli z Gundulićem, če bi nam ne grenil duše in trgal srca spomin na 14. obletnico s krvjo in solzami prepojenega, nepozabnega Rapalla.

12. novembra 1920. smo pod pritiskom razmer izgubili Slovenci svoje morje, izgubili smo ono, kar nam je bilo najljubše, najdražje in najdragocenejše, in skupna naša domovina Jugoslavija je bila prikrajšana za 556 km divne in bogate morske obale z razkošnimi pristanišči in blestečimi naselji. Če prištejemo še izgubljene otoke, smo ob 1140 km morske obale.

In ob tej divni obali in globoko za njo tja do nebotičnega Triglava in bajne Postojnske jame in rodovitnega Cerkniškega jezera, pa doli do čudotvorne Matere Božje na Trsatu, od sosednjih Slovencev kaj uvaževane romarske cerkve, in povsod tam po morju smo izgubili pol milijona najzavednejših duš, v stoletni borbi s sovragom utrjenih in preizkušenih najboljših naših sinov in hčera. Objokuje jih tužna majka Domovina, kot tudi oni, rožljaje z verigami in škripaje z zobmi, vzdihujejo:

»O vdova tožna, zapuščena,
ti mati toliko sirot,
s krvjo, solzami napojena,
ki bol poznaš, le nič dobrot,
oj mati vdanega ti sina,
oj, zlata mati domovina!
Le trnjev ves tvoj venec je,
in rod, tvoj rod, mučenec je —
sovražni svet te le prezira,
prezira nas in nas zatira...«

In vendar je ona zemlja naša in naša je ona obala in naše je ono morje, saj

od izliva sinje Soče do skipetarskih planin
naše morje se preliva, naše majke tam je sin!

In to že polnih 1300 let.

Ko so tedaj prihajali tam od daljnjih Pripjatskih močvirij in s širnega Podunavskega nižavja naši predniki in so s strmih vrhov sivih planin prvič zazrli pred seboj prostrano morsko plan, jim je zakipelo v duši, zadrhtelo je srce in jezik je bil tolmač vzvišenih čuvstev, ki jim je dal duška naš pesnik Aškerc z besedami:

»O morje! — Ko neskončno hrepenenje
razlivaš se v daljavo pred menoj
nemirno, vekovito ko življenje —
zamaknjen v čar sem tajnoviti tvoj...«

Krasno si morje! Krasno si, ko te pozlačujejo žarki izhajajočega sonca; krasno si, ko te boža sonce s svojega zenita, ko spavaš kakor utrujena vila v opoldanski vročini; krasno si, ko se s poslednjimi zlatimi poljubi poslavlja od tebe večerno sonce, ko pada tihi mrak in te obliva s srebrno lučjo bledega meseca, plavajoč med mirijadami zvezd po sinjem nebu.«

»Jedra rdeče. Sjaaj večerni pao.
I more pljuska po hridima golim.
O, drago more moje, ja te volim
i sve lepote ja bih zate dao!«

Tako se je poklonil božanskemu morju med stotino svojih srbohrvatskih tovarišev piscev pesnik Aleksa Šantić.

Že za francoske Ilirije se ga je spomnil prosvitljeni pevec Valentin Vodnik in za njim naš velikan France Prešeren, pa Arškerc in Gregorčič in Jenko in Gruden in največji živeči slovenski pesnik Oton Župančič in mnogi, mnogi drugi. Prerano umrli Dragotin Kette, je zadivljen obstal na pomolu svetega Karla v Trstu, kamor ga je zanesla vojaška dolžnost, in iz dna duše je vzkliknil:

»O Adrija, kako naj te objame,
kako te naj poljubi pogled moj!
Ti si ko deva, ki si venec sname
na dan poročni z dražestno rokoj.
Kakor se ženinu oko zavzame,
ko jo zagleda nežno pred seboj,
tako si, Adrija, razlila name
razkošij svojih pisani nebroj...«

Trst. Največje slovensko mesto tja do Rapalla.

Trst. Ogromna svetovna luka, usta Slovenije, srce severozapadne Jugoslavije, pljuča Srednje Evrope.

Več je prebivalo v Trstu Slovencev kot v Ljubljani. Po potvorjeni uradni statistiki iz leta 1900. 60.000, dočim je dognano, da jih je bilo v resnici 83.000 in so jih sedanji tamošnji gospodarji številčno presegli le z borih 5000 oseb in to le v mestu samem, dočim je bila okolica povsem slovenska. In vendar je bil slovenski Trst uradno le Trieste, kar je še danes.

Vzeli so nam Istro, kjer je bilo le pičlo tretjino Italijanov in to le ob obali, izgubili smo Istro in z njo mogočno vojno lukco Pulj in še mogočnejšo mornarico, ki so jo tvorili po pretežni večini naši fantje, Hrvati in Srbi in Slovenci, Jugoslovani.

Kako prav je zapel naš Simon Jenko v večno lepi svoji pesmi:

»Buči, buči, morje Adrijsko!
Nekdaj bilo si slovansko,
ko po tebi hrastov brod
vozil je slovanski rod,
ko ob tebi mesta bela
naših dedov so cvetela,
ko so jadra njih vojske
še nosila njih ime...«

Menjale so se zastave na jadranskih brodovih, ostali pa so njihovi krmarji, kapetani in mornarji, in oni so bili naše meso in naša kri.

In danes?! Tudi danes kljub »čiščenju« severni Jadran ni brez naše krvi in ne bo nikdar. V težkem pričakovanju bijejo bratska srca to in onstran neprimodne meje.

Izgubili smo ono zemljo in ono obalo in ono morje, ostala pa nam je sveta pravica do njih in ta bo nalik srednjeveški stari pravdi živela iz roda v rod do uresničenja, četudi kasneje, nikdar prekasnega uresničenja.

Le pod belim orlom je bodočnost Trsta, le pod modro-belo-rdečim praporom je mogoč razvoj in procvit one divne in nekdanj tako bogate, zdaj žal zanemarjene obale severnega Jadrana od sinje Soče do zelene Rečine.

Jadran je prevažen most med Srednjo Evropo in bližnjim Orientom, in ravno nas Jugoslovane je postavila Usoda ob ta most, izbrala nas je za nje-

gove čuvarje. Povsem naravno in razumljivo je torej, da ljubimo to svoje morje, da smo ljubosumni nanj in ga hočemo imeti v izključni posesti vsega, koder živi naš rod. Čuvati ga hočemo in ohraniti sebi in potomcem za vsako ceno in za vse čase.

Tako dela vsaka pomorska država in pomorske velesile še prav posebno. Kdo bi potem osporaval potrebo in umestnost in vrednost Jadranske straže, varuhinje našega morja?! Prva in glavna in najvišja zapoved je varnost domovine! Zato: Čuvajmo naše morje!

Posebno pozornost posvečamo tebi, mladina, ki si naša nada, in Podmladek Jadranske straže nam ni nič novega. Armada slovenskih mladih strazarjev in čuvaric našega morja visoko dviga jugoslovanski prapor ter ponosno koraka kot vzor vsem jugoslovanskim bratom in sestram na poti požrtvovalnega, vztrajnega in nesebičnega dela za naš jugoslovanski Jadran. Idealen je njen program, usmerjen po pesnikovih besedah:

»Boj ne bije svetlo oružje,
več boj bije srce u junaka.«

Tak bodi sleherni Jugoslovan! Sleherni Jugoslovan čuvar našega morja, vsak Jugoslovan jadranski stražar!

Tako se mora po nas in po našem skupnem delu nekoč uresničiti stoletni sen, da prost bo slednjič ves naš rod, na svoji zemlji in na svojem morju svoj gospod!

Vzvalovil bo burni Jadran, iz morja se bo dvignil silen in strašen topuz kraljeviča Marka in naša trobojnico bo zmagoslavno zaplapolala po vseh vodah vzhodnega Jadrana in ob vsej nad dva tisoč kilometrov dolgi njegovi obali od mejne Soče do mejne Bojane.

Igrala bodo bratska srca, pozabljena bo vsa tužna bol, Rapallo bo maščevan. In tam daleč zunaj naših otokov bomo spustili Jadranu v naročje dragocen prstan s slovesno zakletvijo in večno prisego: »Jadran, s teboj se poročimo, s teboj se združimo ob kršnih teh naših obalah v znak večnega gospostva nad teboj!«

JOŽA HERFORT:

LUČCE NA BARJU.

Izza Krima so jadrali na urnih perotih toplega juga beli oblaki. Nebo je postajalo vse bolj modro, večerni vetrovi vse bolj topli, božajoči. Pomlad se je prebudila. Barske trave so bile iz dneva v dan bolj sočne, sveže zelene. Jutra so bila še hladna, polna vlažne barske megle, ki se je vlačila nad mokrim tlom. Tedaj, oni aprilski večer, ves topel in poln cefira, se je oglasila prvič barska pesem; otožni žvižgi, bolj krikom ljubezni kot žvižgom podobni. Zaklicala je ptica, ki se je vrnila iz južnih krajev. Še sem ločil na temnomodrem nebu, na katerem so se prižigale prve zvezde, temne obrise ptičjih kril, potem je utionila ptica v mrak, ovil jo je s svojimi krili. Pozno v noč pa se je še razlegal njen klic; klicala je družico.

Jutro je bilo. Nad Iščo je ležala megla, gosti kopreni podobna. Nizko pri tleh se je vlačila, bila mi je komaj do kolen. Zdaj, zdaj se je spustil na vodno gladino regele in se s kratkim zvonkim »krerek« zapeljal med bičje in grmovje pod breg. Čakal sem na ptice, katerih klice sem čul prejšnji večer, čakal sem jih in dočakal. Zažvižgal sem oponašaje njih klice. Dober

streljaj od mene se je oglasila ptica. Počeni! sem in bil ves v megli, le glava mi je bila prosta. Pazil sem, kdaj bo priletela. Videl sem jo, ko je priletela in sedla nedaleč od mene, toda najbrž nisem bil miren in odbrzela je s svojimi visokimi, drobnimi nogami proč.

Opoldansko sonce je spilo meglo. Bilo je prijetno toplo. Med bičjem po Išci so se vrteli regelci, v rahlem vetru so pokimovali razcevljeni tulipani. Po barskih jarkih se je bleščala vodna gladina. Prve lastovke so švigale pod modrim pomladnim nebom. Kar sem zapazil v zraku dve ptici, ki sta sedli onkraj vode na barsko ravnico. Razveselil sem se. Škurha sta bila. One ptice, ki sem jih prejšnji večer poslušal. Za poldruega goloba jih je bilo v život; rep kratek, nekako prstrižen, nogi dolgi, temni, vrat usločen, dolg. Kljun jima je bil rahlo usločen, zakrivljen, dolg, tenek. Pazljivo, bojazljivo sta stopicala in tekala po zeleneči travi, pobirala zdaj žužka zdaj kaleče seme in naenkrat izginila izpred oči. Ob vodi sem stal opazovaje ponirke, ki so se igrali po gladini in vrteli med grmovjem, ko se je naenkrat spustil pol streljaja od mene na ravnico skurh, glasno klikaje in obstal z dvignjenimi, odprtimi krili in jih počasi, lagodno zaprl. Počasi sem bližal daljnogled očem in opazoval sloko, vitko, urno ptico: po hrbtu je bila zamolko rjava s sivimi in črnimi progami. Prsi in vrat bel, rjavocrno poškopljene, oči velike, bistre, črnorjave, kljun in noge skriljaste. — Pred menoj je stal lep samček in nezaupno motril okolico. Zažvižgal je, zaklical, pa odletel iskat družico. To so bili topli dnevi in mlačni aprilski večeri, ko so se vrnil škurhi z juga in klicaje, žvižgaje krožili nad barsko ravnico. Potem sem zapustil mirno barsko ravnino in odšel daleč proč od ljubkih, v pomladi se prebujajočih livad in domačih logov.

O kresu sem se vrnil. Pot me je kaj kmalu spet zanesla na barje. Bajno-cvetoče je bilo; polno zorečih žit in cvetočih trav, polno pesmi in življenja. Sredi visoke, močvirne trave, daleč od njiv in travnikov sem našel gnezdo škurhov, 4 jajca so bila, čudne nedoločne, zelenorjave sive barve, zelenkasto in črnorjavo pisana, pikasta in črtasta; velika pa domala kot račja jajca. Kmalu sem v močvirju zapazil oba stara, ki sta urno tekaje, saj imajo škurhi kot tekači na nogi samo tri prste, četrti je zakrtnjen, iskala po močvirju in vodi ribice, polže, paglavce, vodne hrošče in ličinke, za spremembo sta si pa privoščila svežih travnih plodov.

Čez teden dni sem se vrnil. Nisem maral motiti že itak plahe ptice, pa našel sem prazno gnezdo in par lupin. Skril sem se v visoko travo ob bregu, pripravil daljnogled in čakal. Kmalu se je v mojo sososko spustil škurh in zažvižgal, pa ne tako kot ponavadi. Sodim, da je bila samica, zakaj, naenkrat so se znašli ob njej črnorjavi mladički; bogve kje so se vzeli, nobenega ni bilo več kot pol pesti. Tudi če bi vedel, kje so skriti, bi jih ne mogel zapaziti, zakaj prav take barve so kot šota. Ljubko

družico sem nekaj časa opazoval, kako je brskala in iskala črvov, ribic in ličink, pa kmalu so se zgubili med visoko travo.

Barska polja so dozorela. Otava je bila pokošena. Poljski pridelki spravljani, ajda je zorela. Nebo je bilo sivo, kot bi bilo žalostno, da se je poslovilo od njega poletje. Ob Išci sem hodil, pes je iskal po grmovju in osamelih njivah. Zdaj zdaj je zaklicala ptica in poletela preko sivega obzorja. Baš sem prišel do Iškinega kolena, ko sta letela čez njo dva škurha. Nista me še preletela, ko sem vrgel puško k licu. Pusto jesensko praznoto je pretrgal rezek strel in ptica je trdo padla, s prestreljeno perotjo na vlažna tla. Še je otožno zaklicala, potem pa mi jo je pes prinesel. Prav, ko sem jo prijel v roke, se je začudeno, otožno ozrla po nemi in po jesenski barski pušči in potem je v njenih očeh ugasnil plamenček življenja. Nad menoj je krožil drugi škurh, tovariš ustreljenega, in klical tovariša. Klical pa je, da bi šla na pot, na daljno pot k bregovom modrega Nila, pod žarko afriško sonce. Njen tovariš je bil mrtev; nikdar ni videl Nila, nikdar ga niso poljubljali vroči žarki južnega sonca, zakaj bil je mladič in mu je tekla zibel na barju. Na barju ga je vzgojila samica in zdaj, ko ga je tujina prvič vabila na daljno pot, sem mu s kruto, neizprosno silo vzel mlado življenje.

Še sem hodil po barju v jesenskih pustih otožnih dneh. Vse je bilo mrtvo, le zdaj zdaj se je utrnil plamenček barskega plina, ki je zagorel, brž ko je prišel na zrak. Modra, svetla je bila njegova lučca, pa kratkotrajna, komaj da je zagorela, že je ugasnila; pa sem se spomnil ob teh plamenih lučce na barju onega mladega škurha, ki ga je komaj vzgojila mati in vzredila barska ravnica, ko sem ga uničil, sam Bog ve zakaj.

HUMAR JOŽA, gimnazija v Mariboru:

VEČER NA BLEDU.

Globoko sem se oddahnil, ko sem v Lescah privozil s svojim starim kolesom na asfaltno cesto, ker mi ni bilo več treba vdihavati prahu, ki so ga na poti iz Kranja neprestano dvigovali avtomobili in motocikli. Vozil sem se proti Bledu, kjer bi me moral čakati na pošti denar od doma. Bil pa je tudi skrajni čas, da bi ga dobil. Kajti vse, kar je bilo v meni in okoli mene, je zahtevalo okrepčila in popravila. Suho je bilo moje grlo in prazen moj želodec. Kolo je piskalo in vreščalo, ker ni bilo že dolgo namazano, v nahrbtniku so se pa premetavale in ropotale prazne škatle za jedi ter ostale popotne potrebščine.

Končno sem prispel do Bleda. Pri prvem križišču sem opazil stasitega orožnika. Ustavil sem se pred njim. Zavora pri kolesu je strahotno zaškripala in škatle v nahrbtniku še močnejše zaropotale. Skupina mimoidočih letoviščarjev se je začudeno ozrla name. Nekoliko v zadregi sem povprašal orožnika za dijaško počitniško zavetišče »Bledac«. »Neznam gde je, jesam tek tri dana ovde,« se je glasil odgovor. Zahvalil sem se ter se odpeljal dalje. Kmalu sem opazil dečka kakih štirinajstih let; zdel se mi je domačin, pa sem ga povprašal za »Bledac«. Fant mi je nekaj časa s čudnim izrazom zrl v oči, nato pa odgovoril: »Ich verstehe Sie gar nicht,« istočasno se je zagledal v moj fesič, ki sem ga nosil za spomin na potovanje po Bosni. Revček je gotovo mislil, da govorim turško, če je sploh kaj mislil. Nasmehnil sem se ter se peljal dalje, nato pa snel fesič, da bi ne vzbujal po blejskih ulicah kakšne pozornosti.

Kmalu sem naletel na domačina, ki mi je radevolje pokazal pot. »Bledac« leži na gričku, raz katerega je krasen razgled na Bled. V zavetišču sem dobil dva tovariša, ki sta bila na potovanju, toda tudi ona dva v finančni stiski. Ko sem se malo odpočil, sem šel na pošto, a denarja še ni bilo. Vrnil sem se v »Bledac«, kjer sem se s tovarišema posvetoval, kako bi prišli do tople večerje. Namenili smo se

tja, kjer smo edino bili gotovi uspeha. Pozvonili smo. Vrata so se le malo odprla in skozi odprtino se je pokazal debel in masten obraz priletne kuharice. Takoj sem vedel, da smo slabo naleteli, njen grobi in zoperni glas je to le še potrdil. »Pri nas kuhamo samo za nas,« je rekla ter zaloputnila vrata. Mi smo se pa spogledali in zakrohotali. Izvrstno razpoloženi smo prispeli do neke pekarnice. Dobremu peku smo se zasmilili in dal nam je kruha pod ceno, čeprav starega. Ko sem ga jedel, se mi je zdelo, da premlevam zraven še maline. Sam ne vem, zakaj. Morda, ker je bil star.

Kmalu je bilo vse pospravljeno. Šli smo na promenado pred kavarno Kazino. Nekaj izrednega je bil pogled na mešanico evropske aristokracije. Ne mislim toliko aristokracije po duhu kolikor po bogastvu. Sedaj je prišumela mimo dama v preprosti pidžami, sedaj se je prigugala gospodična v dragocenem krilu, ki je bilo iz sto delcev in podobno gosjemu perju; sploh vsa je bila podobna pristni bosanski goski. Tam pred kavarno je stala družba ponosnih in oholih nemških junkerjev, ki so se držali nekam tako dostojanstveno, da me je sililo na smeh. Na promenadi so vzbujale posebno pozornost temperamentne Madžarke. Mnoge letoviščarje sem slišal govoriti tudi hrvaško, toda njih zakrivljen nos je govoril svoje. In med to mednarodno elito smo stali mi, ubogi dijaki. Toda nismo jim zavidali njihovega položaja, kajti bili smo morda bolj veseli in zadovoljni kot oni. To se je odražalo v našem odkritem, neprisiljenem smehu. Smejali smo se, da smo ohranili zdravo dušo in veselo srce.

Ko se je stemnilo, smo se vrnili na »Bledac«. Sedeli smo na oknu in gledali na Bled, razsvetljen od nebroj luči. Krasen je pogled na razkošno razsvetljeno Kazino, v kateri je plesala elita blejskih letoviščarjev. Pri vsakem plesu se je spreminjala barva luči, katerih odsev se je bogato prelival v valovih jezera. Naenkrat je premikajoča streha Kazine izginjala; plesalci so se znašli pod jasnim šinjim nebom. K nam pa so vedno glasneje prihajali zvoki kazinske godbe...

Zatisnil sem oči in v duhu sem videl blejsko jezero, okoli njega pa revne kmetske kočice Slovencev-poganov, na otoku svetišče boginje Žive, na jezeru pa čoln, v katerem sta sedela Črtomir in Bogomila. In tak Bled se mi je zdel mnogo, mnogo lepši...

B. GRILC, gimnazija v Mariboru:

OD SUŠAKA DO KOTORA.

Kdor pa si želi zabave, je ima v Splitu več kot preveč. Saj se nahaja tu moderni bioskop, Nar. gledališče, zvečer je živahna promenada na Francoski in Dijokl. obali ter zlasti na Narodnem trgu, kjer sta tudi dve moderni kavarni — poleg ostalih, ki jih v tako modernem mestu kot je Split, ne manjka. Poleti pa je za kopanje in zabavo vsekakor najbolj priporočljivo kopališče na Bačvicah in izlet v okoličico.

Vse to, kar sem vam sedaj v nekaj besedah o Splitu povedal, smo si mi precej natančno ogledali. Iz vsega, kar sem tokrat na novo ali ponovno videl, moram zopet reči, da je Split povsem moderno, lepo in čisto ter zelo privlačno mesto. Nič ni kake prenapetosti, če že smem rabiti ta izraz, vse je tako domače in vendar nič manj zanimivo. Splitčani so lahko nase in na svojo metropolo ponosni in javno mnenje ter zlasti številke nam dovolj jasno

Stara trdnjava v Trogiru.

povedo, da ima prav Split izmed naših primorskih mest največ nad na lepo bodočnost.

V petek zjutraj smo zapustili Split. Vkrkali smo se na »Ljubljano«, posem moderni parnik »Jadr. plovidbe«. Prelepa je bila ta vožnja do Dubrovnika; prva je bila ponoči, druga pa podnevi, tako da smo videli morje oba krat. Ustavili smo se v Makarski, ki slovi po svoji izredno prijetni klimi, nato pa je »Ljubljana« zavila skozi ožino med koncem otoka Hvara in obalo ter še med Hvarom in Pelješcem. Na jugu so se že pokazali obrisi velike Korčule, otoka, bil je poseljen že v zgodnji grški dobi in so ga Grki radi drevja, s katerim je ta otok porastel, imenovali Črna Korčula (Korkyra Melaina). Ker ima Korčula v primeri z drugimi dalmatinskimi otoki precej drevja in je znana tudi radi svoje prijetne klime ter lepote svojih krajev, je postal ta otok zelo privlačna točka naših kakor tujih letoviščarjev. »Ljubljana« se je ustavila tudi v Korčuli, glavnem kraju otoka. Ko je naša »Ljubljana« že pozno zvečer prispela do Lopuda, otoka, ki leži zapadno od Gruža, smo že spravljali svojo prtljago; od daleč smo zagledali razsvetljen Gruž, ki leži v zalivu in se imenuje tudi »Dubrovnik II«. Tukaj pristajajo vse ladje, ker je stara dubrovniška luka ob mestnem obzidju za to neprimerna, Gruž sam pa je s cesto in cestno železnico zvezan z »Jugoslovanskimi Atenami« — Dubrovnikom. Točno ob osmih zvečer smo prispeli sem in tramvaj nas je pripeljal prav v Dubrovnik.

Čeprav priznava večina pisateljev in letoviščarjev Dubrovnik za najlepše mesto na naši rivijeri in se seveda tudi mi prav radi priključujemo temu mnenju, vendar je bil prav Dubrovnik za nas kraj neprijetnih izkušenj. Takoj so nas namreč peljali spat — v Svratišče Ferijalnega saveza. To pa se nahaja v nekem starodavnem gradu, kjer je bilo še pred nekaj leti menda vojaško prenočišče. Hišnik nas je pripeljal na vrh te stavbe v neko prostrano dvorano, kjer je bilo postavljenih kakih 80 postelj — vojaških seveda. Na železnih mrežah so ležale vojaške slamnjače, v njih pa je bilo toliko tistih »nedolžnih« živalic, da smo se drugo jutro vsi nejevoljni že ob 6 zjutraj odpravili in šli na ogled Dubrovnika. Njegove lepote so nas kmalu toliko prevzele, da smo na to pozabili. Dopoldne smo si ogledali dubrovniške cerkve; popoldne pa še mestno obzidje in kar je bilo najlepše — otok Lokrum.

Pod palmami na Lokromu.

Zvečer smo bili na promenadi, na Placi kralja Petra, ali kot se je nekoč imenovala ta glavna ulica, ob kateri so nastale najlepše dubrovniške umetnine, na Stradunu. Promenada je zelo živahna, da pa tvorijo med sprehajajočimi dobršen del študenti in študentke, elegantno oblečeni in visokorasli, da so tamkajšnji petošolci taki kot naši abiturijenti, je še treba omeniti. Vsi študenti imajo na glavi dijaške kapice s številkami, tako smo jih vsaj hitro spoznali. Takoj so se nam nekateri pridružili, zmenjali smo nekaj misli, se še nekaterikrat posprehajali po Stradonu, nato pa so oni odšli domov, mi pa v neko restavracijo, kjer nas je čakala večerja.

Drugo jutro na vse zgodaj smo se poslovili od Dubrovnika; v gruški luki je bil zasidran brzoparnik »Kralj Aleksander I.«, namenjen v Kotor. Vožnja do Kotora je bila zelo zanimiva in vesten kroničar ne sme pozabiti zabeležiti dogodkov, ki so se med tem časom dogajali na ladji. »Široko« je precej nagajalo in naša ladja se je zato lepo pozibavala. Posledice so se kmalu pokazale, »morska bolezen« je mnoge napadla z vso svojo krutostjo. Za ladjo so poletavali snežnobeli galebi, dvigali so se in zopet sedali na valove, ki so jih lepo pozibavali. Nato je »široko« še enkrat z vso svojo krutostjo prezibalo naš parnik; to je bilo pri vходу v Boko Kotorsko. Od južne strani so še pritisnili ladjo v bok močni valovi, potem pa smo takoj pripluli v mirno, zaprto morje.

Bili smo v Boki Kotorski. Prelep je ta zaliv, okoli in okoli same ogromne apnene gore, ki se strmo spuščajo k morju, tako da je tam prostora le še za cesto. Sam pust krš je tu doma; le tu in tam pri obali se je nabralo toliko zemlje, da zadostuje za vinograd. Toda vsa ta pusta okolica ne ubija potnikovih oči, nasprotno; ti gorski velikani, med katere se je ujelo prekrasno morje, so ustvarili toliko prelepih kontrastov, da človek samo zre in zre veličino narave in pri tem še le vidi, kako majhen, prav neznaten je v primeri z njo. Res, Boka Kotorska je najlepši del našega Jadrana, obenem pa tudi ena najbolj varnih luk za vojno mornarico sploh.

Ustavimo se v Hercegovnem. Malo mestece z lepo urejeno obalo, kjer je hotel »Boka«; nad krajem pa se dviga starodavni grad. Potem se pokaže od daleč Tivat s hangarji, Perast in lepa Zelenika pa sta skrita v ozadju. Malo pred poldnevom se ustavimo v Kotoru, glavnem kraju zaliva. Ob obali ležijo starodavne hiše, nad katerimi dominira kotorska stolnica Sv. Trifuna. Nad Kotorom pa se dviga veličasten Lovčen, njegove, najprej sive potem pa kot sneg bele stene segajo daleč proti nebeški sinjini nad njim. Krasna cesta je speljana na Lovčen: ima velik strateški in tujsko-prometni pomen; pelje po mnogih, mnogih serpentinah na Cetinje, črnogorsko metropolo, nato pa se spusti po veleromantični pokrajini k morju, k Budvi, o kateri trde, da bi lahko postala najlepše letovišče na našem jugu. Dalje se nahaja tukaj mornarska šola; za okras je park »Kralja Aleksandra I.«, kopalcem pa je na razpolago majhno kopališče. Ko bodo začeli ob obali rasti hoteli, bo uspešna reklama privedla sem mnogo tujcev.

Popoldne, bila je ravno prva nedelja po Veliki noči, smo zopet odrinili. »Kralj Aleksander I.« nas je popeljal do Hercegovnega. Ni bilo več mnogo časa, še nekaj trenutkov in že se bomo vračali domov; stali smo na peronu v Hercegovnem. Še nekaj pogledov na naše prelepo morje, potem so naši fantje zapeli »Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo, nazaj še pridemo!« in že je prisopihal naš vlak iz Zelenike. Poslovili smo se od našega lepega Jadrana, toda v nas vseh je bila vroča želja, da ga ob prvi priliki zopet obiščemo. Do takrat pa: »Čuvajmo naše morje!«

KLENOVŠEK RADO, meščanska šola v Trbovljah:

GLADOVNA STAVKA V TRBOVLJAH.

5. julija se je vršilo v Trbovljah pred Delavskim domom veliko delavsko zborovanje, na katerem je demonstriralo preko 8000 delavcev proti nameri T. P. D.,* ki hoče zopet znizati plače. Beda rudarjev je že lani dosegla svoj višek, ko so delali

* Trboveljska premogokopna družba.

samo po 2—3 dni na teden in zaslužili po 80—150 Din na 14 dni. Že tedaj so Trbovlje s strahom gledale v bodočnost, zato je namera T. P. D. letos vzbudila splošno ogorčenje.

7. julij: sirena tuli 2. uro. Bliskovito se je raznesla po naši in sosednjih dolinah vest, da so rudarji ostali v rovih in da ne marajo sprejeti nikakih jedi. Njih geslo je: »Življenje ali smrt.« Razburjene begajo žene k rovom, za njimi otroci. Izmučeni, zbiti so njih obrazi — izjokane oči. Nič ne pomagajo njih prošnje, naj se moške — očetje vrnejo domov. Moške jim odgovarjajo: »Pojdite domov, pazite na otroke, mi bomo vztrajali.« Vsa javnost jih podpira. Trgovine in obrti so zaprte — vse delo v revirjih stoji. V Ljubljani se pogajajo delavski zaupniki s predstavniki T. P. D.

Sključeni, izmučeni, oslabei kot starci se vračajo zvečer rudarji na svoje domove. Ta gre peš — podpira ga žena, da ne pade od slabosti — druge so zvozili avtomobili v bolnišnico in domov.

Trboveljska dolina je ovita v meglo, temna noč je zagnila trpeče v svoj mrzel objem, grom je zadušil njih jok in molitve, da se ne čujejo v razsvetljene palače, kjer se nekateri zabavajo.

Dr. FRANC MIŠIČ*:

NEKAJ SPOMINOV NA KOROŠKO ŠOLO.

(OB OBLETNICI KOROŠKEGA PLEBISCITA.)

O koroški šoli so že zelo mnogo pisali. Naravno, ker je šola jedro borbe koroških Slovencev. Prikazuje se v temni ali svetli luči: v temni od Slovencev, v svetli od Nemcev. Tu zapisa-

ne spomine lahko kdo šteje za temne ali za svetle; resnični pa so. Zato naj bodo povedani v preprosti besedi.

Dr. Fr. Mišič.

Ljudska šola v Borovljah, (sedaj mesto s 4000 prebivalci; tedaj vas,) ki sem jo obiskoval do l. 1895., je uradno tedaj veljala za utrakvistično (slovensko in nemško.) Izmed učiteljev in učiteljic, ki so mene poučevali, je znal slovensko samo nadučitelj Fugger, ki je v Borovljah ustanovil l. 1881. prvo nemško društvo, pevsko društvo »Alpenrose«. Prav dobro se še spominjam, da nas je že v l. razredu vadal in učil v nemščini, in sicer na praktičen način, n. pr. Das ist eine Uhr, das ist ein Tisch; take in slične stavke smo morali v zboru za njim ponavljati. Že tedaj sem se začel zavedati, da hodim v šolo samo radi tega, da se učimo in na-

*) Pisec članka je tudi našim čitateljem kakor vsej slovenski javnosti dobro znani potopisec. Lani je izdal zanimivo knjigo »V porečju bistré Savinje« I. Letos pa obširno, ilustrirano knjigo »V žaru in čaru šumovitega Pohorja«. Obe knjigi učencem, učiteljem, zlasti pa šolskim knjižnicam najtopleje priporočamo. Naročata se pri g. avtorju, Maribor, Aškerčeva 22.

učimo nemščine. To je bilo tudi prepričanje mojega očeta. Ker smo imeli doma gostilno, je nadučitelj Fugger prihajal tudi k nam na dom; z očetom sta govorila izključno nemško; tedaj njiju nisem razumel, ker smo doma govorili samo slovensko, enako kakor v vseh drugih domačih družinah v tedanjih Borovljah. Stavki, kakor »Riba Fisch, miza Tisch, kaša Brein, pust' me zmirrom lass mi sein«, ali »Sechs mal sechs ist sechsenddreissig, ist der Lehrer noch so fleissig, sind die Kinder noch so schlimm, macht der Lehrer čin čin čin« so nam otrokom delali veselje. V drugem razredu je v zimskem času prinesla učiteljica Walter, ki ni znala prav nič slovensko, nekoč v šolo tablo; na njej so bile napisane z velikimi črkami slovenske, naše domače besede, in sicer tako, da so se vrstile z ozirom na začetno črko v abecednem redu. Kot

Borovlje na Koroškem.

druga beseda je bila napisana »Butara«. V Borovljah in v okolici pa pravijo in izgovarjajo »Buntara«. Takoj se oglasi neki deček in pogumno pove učiteljici, da je na tabli tiskano napačno; »buntara« je pravilno, ne pa »butara«. Učiteljica ostro pokara učenca; toda vsi se zavzamemo zanj in za »buntaro«. Tedaj učiteljica nejevoljna sname tablo s slovenskimi besedami. To je bil moj prvi in tudi moj zadnji pouk v slovenščini na utrakvistični šoli v Borovljah. G. župnik Klemenčič nas je poučeval verouk v slovenskem jeziku in imeli smo tudi slovenske katekizme. Toda teh nisem razumel; že čitanje samo mi je delalo radi neznanega mi slovenskega pravopisa take težkoče, da mi je bil slovenski katekizem odveč. Naš veroučitelj pa se tudi ni dovolj potrudil, da bi nam v domači besedi obrazložil njegove skrivnosti, kaj šele njegovo pisavo. Beseda »Kes« mi je do danes ostala v živem spominu. V katekizmu sem jo čital in g. veroučitelj jo je ponovno izgovoril; razumel pa je nisem in v moji glavi je nastalo čudno premišljevanje. Če me oče pošljejo v trgovino po sir, mi že v naprej naroče, naj rečem »Kas«. G. župnik pa pravijo venomer »Kes, kes« in vedno zopet »Kes« in tudi v katekizmu je tako zapisano. Tega nisem

mogel razvozljati; končno sem pa razumel, da je »Kes« pa »Kas« in sir eno in isto.

Dasi je bila moja ljudska šola nemška, se je moje skrajnje pomanjkljivo znanje nemščine, kajpada tudi pismene slovenščine, pokazalo na gimnaziji v Celovcu. Ker sem bil prepričan, da hodim v gimnazijo zopet radi nemščine, me to ni bolelo; pač pa radi tega, ker sem hotel tudi veljati za Nemca, za kakršnega me je že vzgojila ljudska šola v Borovljah. Nemec biti, pa niti prav nemško ne znati, kakor so mi takoj povedali v prvem razredu v gimnaziji, to me je peklo. Ker pa sem po zaslugi prof. I. Scheiniga bil vpisan za Slovenca, sem moral dvakrat na teden obiskovati tudi pouk v slovenščini. In tu se je pokazalo, da je moje znanje v slovenščini še slabše nego v nemščini.

V prvi slovenski uri je prof. Scheinig, ki je bil moj sorodnik in mi je o nalogi pozneje sam pripovedoval, novim učencem narekoval berilo »Jež in lisica«, da se prepriča, koliko vsak učenec že zna. Narekovati je torej začel: »Jež in lisica. Pika.« To sem napisal takole: »Jesch in Lösitz, Picka«. Dobro sem poznal ježa in lisice; njunih slovenskih imen pa do tedaj še nikoli nisem pisal; katera žival je neki »Picka«, pa si nisem mogel domisliti. V drugi slovenski uri se je izkazalo, da je moja naloga izmed vseh najslabša. Začne se pouk; da ne znam slovensko pisati, je pričala moja naloga; sedaj se še izkaže, da tudi slovensko čitati ne znam. Profesor, ki je mojega očeta in naše domače razmere dobro poznal, mi ukaže, naj povem, kako se slovensko reče »Das Haus«. Vstanem in povem »Šiša«. Razočaranje na resnem obrazu gosp. profesorja, zraven pa še glasen smeh nekaterih tovarišev me je užalostilo do solz. Mislil sem si, da dobro vem, da je Haus šiša; sedaj se pa izkaže, da niti to ni res! — V četrtem gimnazijskem razredu sem prvič i v latinščini i v grščini pri zelo strogem profesorju imel red »odlično«, v slovenščini in v nemščini pa samo »povoljno«. Pri razdeljevanju spričeval se je g. razrednik nad tem zelo čudil; vprašal me je: »Kakšne narodnosti ste vi prav za prav in kakšen materin jezik imate, da znate latinsko in grško bolj kot nemško in slovensko.« Jaz pa sem bil tedaj že zaveden narodni Slovenec, pa sem mu povedal: »Ich bin ein Slowene und slowenisch ist meine Muttersprache.«

Ljudska šola, ki jo imajo koroški Slovenci, je kulturna sramota, ker pred vso Evropo tepta jasna določila senžermenske pogodbe o manjšinskih pravicah koroških Slovencev. Koroški Slovenci pa imajo vkljub temu še vedno svoj inteligenčni naraščaj, akademični in duhovniški; dokaz, da se ugonobiti ne dajo, da nočejo umreti, da hočejo marveč živeti. Slovenski učenci, slovenske učenke! Jugoslavija vam je poleg drugih materialnih dobrin in duhovnih blagodat poklonila dobroto in srečo narodne šole. Vaši bratje, vaše sestre na Koroškem vsega tega nimajo. A ljubijo in radi berejo slovenske knjige. Dajte vsak in vsaka izmed vas vsako leto po eno slovensko knjižico za slovenske učence in učenke na Koroškem! Hvaležni Vam bodo.

DRAGO HUMEK:

ŠE ENA KRMILNICA.

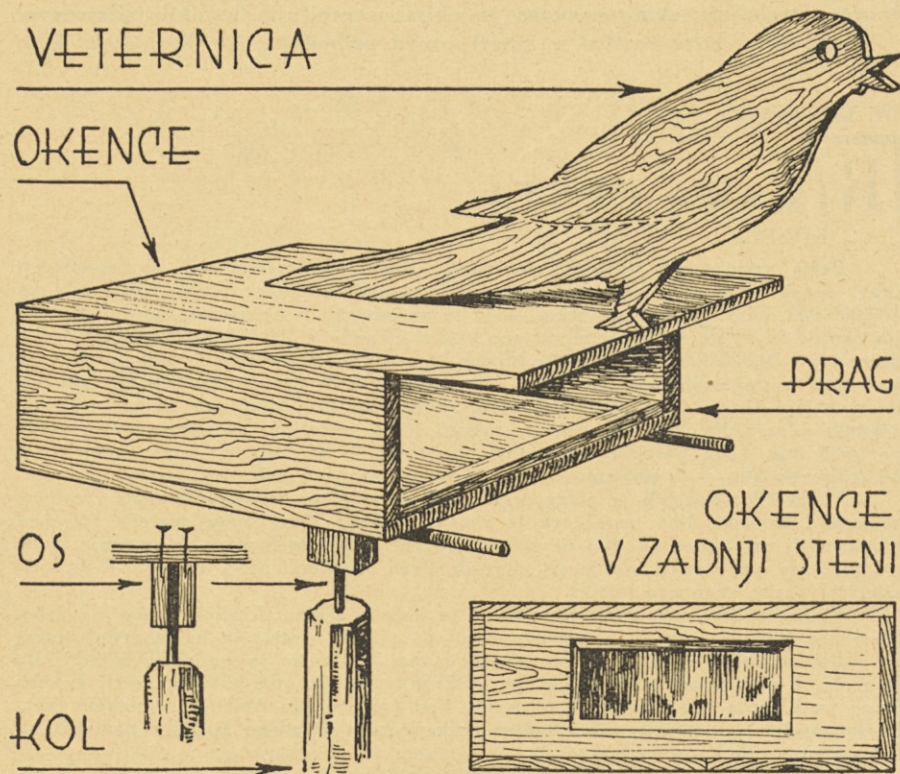
Zopet je zima pred pragom. Tudi letos ne smemo pozabiti na naše ljubljence in dobrotnike, ki jim zima vzame skoraj svako hrano.

V 2. letniku »Razorov« je bila popisana izvrstna krmilnica, ki nudi

pticam zavetje, jih varuje zalezovalcev, posebno hudobnih mačk in ohrani krmo, ki jo sicer pri navadnih krmilnicah često raznese veter.

Vse iste lastnosti ima tudi krmilnica, ki jo vidite na pričujoči risbi, le da jo sami laglje izdelate. Krmilnica je zbita iz prilično 1.5 cm debelih deščic in obsega sledeče sestavine:

Dve skladni stranici v izmeri 30×15 cm, ki ju izdelamo iz enega kosa in nato razrežemo v dve polovici.

Eno končnico iste velikosti, ki izžagamo iz nje malo okence za razsvetlitev notranjščine v krmilnici. V okence vstavimo primerno veliko šipo. V ta namen lahko prav dobro uporabimo zavrženo fotografsko šipo v velikosti 12×9 cm.

Pod v izmeri 30×33 cm, ki mora biti sestavljen iz dveh ali treh deščic, ker težko dobimo tako široko deščico iz enega kosa. Pod sestavimo s pomočjo klejitve, ki nam jo preskrbi mizar ali pa opravimo to delo kar sami, če imamo za to delo primerno pripravo.

Streho, ki je 33 cm široka in 40 cm dolga, da tvori nad vhodom lep in koristen pristrešek. Seveda mora biti tudi streha sestavljena, če nimamo na razpolago deščice v tej širini.

Veternico v obliki ptice ali tudi po svoje prirezano in pritrjeno daleč proti sprednjemu koncu krmilnice. Veternica ima nalogo, da obrača krmilnico vedno od vetra in preskrbi tako v notranjščini prijetno zavetje. Zato mora biti krmilnica prosto vrtljiva na 5 mm debelem žeblju brez glavice,

ki je zabit v primerno debel kol. Ta žebelj tvori os, ki se vrti v lesenem tulecu. Tulec pribijemo na pod predno sestavimo krmilnico.

Če pribijemo ob vходу krmilnice končno še dva po 1 cm debela klinčka, ki sedajo na nju ptice, je krmilnica gotova. Dobro je tudi, če pribijemo pri vходу 1 cm visok in 2 cm širok prag, ki brani, da se ne razstresa hrana. Vse posameznosti so razvidne na risbi. Treba je pa tudi, da sami nekoliko razmišljate o delu, zato nečem natančneje popisovati posameznih del. Orodje, ki ga potrebujete, sem večinoma že opisal v prejšnjih letnikih »Razorov«.

O kletitvi bom poročal v kateri izmed prihodnjih števil našega lista.

FR. VRHOVNIK:

RIMSKA CESTA.

(KONEC.)

Poleg vseh svojih odličnih zmožnosti, je pa spektroskop tudi v natančnosti pravi čudak. S svojimi številnimi pomočniki razdeli milimeter dolgo črto v sili na 180.000.000 delov. Svetlobne žarke, — ki so se odtrgali v neznanski davnini od svojih ognjišč in ki so, stopajoč neprestano vsako sekundo s 300.000 km dolgimi koraki, dospeli po 70.000.000 letih v našo bližino ter si povsem oslabljeni utrli končno še pot skozi gosto zemeljsko ozračje, — objame s svojimi natančnimi čuti ter pojasni, da prihajajo ti žarki od milijonov sonc, zbranih in urejanih po večno veljavnih zakonih v ozvezdju Vel. medveda v skupini, ki se oddaljuje od nas vsako sekundo po 9000 km. Toda pustimo te ogromne daljave, — 70 milijonov svetlobnih let je 66 trilionov km — in pogledmo spektroskopove uspehe v naši Rimski cesti.

V ozvezdju Kočijaža se poleg zvezde Kapela ali koza nahajajo tri male zvezdice, takozvani kozlički. Ena izmed teh je zvezda četrtega svetlobnega razreda ter nam najmočnejši daljnogled na njej ne pokaže ničesar. Spektroskopična opazovanja (1924 do 1932) so pa dognala, da je to sozvezda dveh ogromnih sonc, ki se v 973. dneh zasučeta okrog skupnega težišča.

Grška legenda pripoveduje, kako je ta koza s svojimi kozlički prišla na nebo. Stari bog Kron je vse svoje otroke precej po porodu požrl, da bi ga lastni sinovi ne pahnili s prestola, kakor je on svojega očeta, le Jupitra je mati Rea rešila. Dala je možu v plenice zavit kamen, ki ga je Kron v mnenju, da je dete, požrl. Jupitra je pa mati skrla v gorsko jamo na Kreti, kjer ga je nimfa Amaltea z mlekom svoje koze hranila. Iz hvaležnosti je Jupiter pozneje kozo in njene kozličke namestil na nebu v ozvezdju kočijaža Eriktonija.

Zvezde, ki jih z najmočnejšimi daljnogledi vidimo le kot eno zvezdo, a jih spektroskop razstavi kot sozvezde z enim ali več sonc, imenujemo spektroskopične sozvezde in teh je najmanj ena četrтина.

Harvardova skala nam pojasnjuje, kako se po vsej verjetnosti zvezde razvijajo. Najmlajša sonca bi bile zvezde z zelo visoko toploto. Vsled izžarevanja toplote v vesmirje, se zvezda počasi ohlaja ter prehaja v starost, kjer ugasne kot žareče sonce ter postane končno trdo in zledenelo telo.

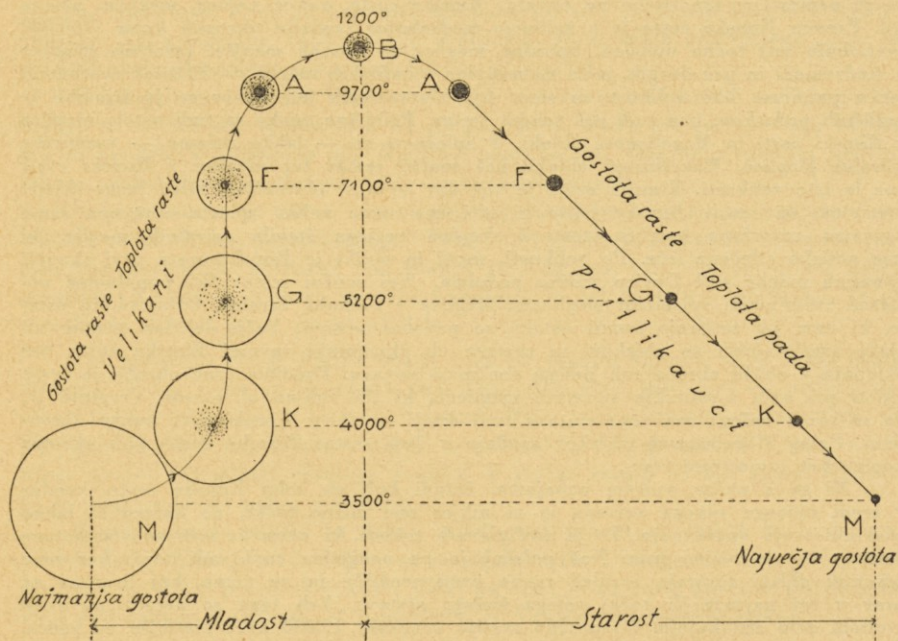
Naše sonce spada s svojim malim premerom med pritlikavce. Nadalje nam posebna tabela pričuje, da ni verjetno, da bi postajale nekatere zvezde v starosti vedno večje, druge pa manjše. Astronomi so, uvažujoč to okolnost, raztolmačili razvoj zvezd tako, da je razlika med velikani in pritlikavci povsem naravno utemeljena in kakor ga v sliki 3 predočujemo. V prvem povelju je zvezda zelo redka plinova krogla ogromnega premera in male toplote. Vsled privlačnosti se plin neprestano zgoščuje in toplota postaja v sredini vedno večja. Kmalu prekipava iz sredine na površje več toplote, kakor jo zvezda izžareva v vesoljstvo. Vrhne plasti postajajo vedno bolj vroče, tako, da sčasoma doseže toplota najvišjo stopnjo. Čim višja je toplota, tem večje je izžarevanje in končno nastopi doba, ko zgoščevanje ne proizvaja več toliko toplote, kot jo zvezda oddaja svoji okolici. Toplota pričenja padati in zvezda se polagoma vrača vedno manjša, trša, mrzlejša in starejša v iste poti, ki jih je prehodila in preživela kot velikan v svoji mladosti.

Zanimivo je, da se zaradi toplinskega izžarevanja tudi snov zvezde neprestano

zmanjšuje. Sonce postaja n. pr. vsako sekundo za 4 milijone ton lažje, kar je sicer zanje malenkost, vsekakor pa znese ta zguba v 10. letih bilijotinko njegove današnje teže.

Wright je že l. 1730. poskušal izračunati velikost Rimske ceste; po večletnem delu je pa moral pripoznati, da je ves trud zastonj.

Na podlagi do l. 1900. zbranega gradiva je Seeliger izračunal premer Rimske ceste na 25.000, njeno debelino pa na 6.000 svetlobnih let. Charlier je istočasno našel za velikost Rimske ceste precej večje rezultate toda s pripombo, da bi bilo za točne proračune potrebno več in boljše urejenega gradiva. Oba sta računala statistično. Statistično vedo, ki je moderno fiziko postavila na trdno podlago in jo tudi zvezdoslovje vsestransko uporablja, naj pojasnimo na sledečem skromnem primeru.

Izmeriti nam je obsežen gozd ter določiti število dreves. Gozd je močvirnat in tako preprežen z grmovjem, da bi merjenje in štetje trajalo leta. Kaj storiti? Izberimo del gozda, recimo 1000 m². Na tej ploskvi raste 5 smrek, 3 borovci in 2 hrasta, skupaj 10 dreves ali 1 drevo na 100 m². Povprečna višina smrek je 30 m. iz bližnjega grička je videti z daljnogledom ob skrajnem robu gozda več smrek. Kot, pod katerim vidimo srednje visoko teh smrek, smo izmerili, in če prisodimo tudi tej smreki višino 30 m, izračunamo lahko njeno oddaljenost. Podobno smo določili par drugih skrajnih točk gozda ter izračunali, da je gozd 50 km dolg in povprečno 20 km širok. Površina gozda meri 1000 km². Po vsej verjetnosti se nahaja torej v gozdu 10 milijonov dreves, ali 5 milijonov smrek, 3 milijone borovcev in 2 milijona hrastov. Ako smo s ponovnim enakim postopkom v drugem delu gozda našli iste količine, lahko rečemo, da se je rezultat po vsej verjetnosti zelo približal resničnemu stanju.

Vsled ogromnega prostranstva ter milijardnega števila zvezd je tudi astronomom čisto edino statističen način proučevanja mogoč. Seveda so vsa raziskovanja, pri katerih se ne vpoštevajo samo krajevni podatki o številu in oddaljenosti, temveč tudi spektra, svetloba, barva, starost, osobito pa premikanje, stvarno in znanstveno predelana.

L. 1906. je neki holandski astronom izbral na nebu 206 malih ploskev po pol-drugo kvadratno stopinjo velikih, na katerih bi se izmerile s približno točnostjo vse zvezde. Že nekaj let pozneje je Bradley dal pobudo obširnemu opazovalnemu delu in tako je do l. 1900. izšlo v Evropi in Ameriki nad 350 zvezdnih katalogov, ki vsebujejo ogromno gradiva o položaju, svetlobi, spektrih, oddaljenosti

vseh zvezd. Z vsestranskim prevdarkom je porazdelil te ploskve na nebu tako, da bi se z izmerjenimi podatki lahko nekateri že dognani računi temeljito preskusili. Ali ta astronomov načrt je tako obsežen, da so se ga morale lotiti skoraj vse večje svetovne zvezdarne in da to ogromno delo še danes po 26. letih ni popolnoma končano. Največje preglavice delajo velike zvezdne daljave. Trigonometrično merjenje paralaks (glej IV. in V. zvezek »Razorov« l. 1933) je prvič sila zamudno, drugič pa izvedljivo le za najbližje zvezde; kajti že pri 100 parsekih so koti tako neznatni, da jih z najboljšimi pripomočki ne morejo meriti.

Prvi splošni sestav Rimske ceste je raztolmačil Schapley. Kratka vsebina zanimive njegove razlage je sledeča:

K širšemu sestavu Rimske ceste prištevamo predvsem vse zvezdne skupine, ki so nameščene simetrično na ekvator Rimske ceste, kakor kopice, meglice, oblake itd. Premer Rimske ceste je z največjo medsebojno razdaljo okroglih kopic (260.000 svetlobnih let) točno določen. Spiralne meglice so znatno manjše. Izvzemši meglico v Andromedi in par drugih, meri na milijone vseмирskih meglic 5—10 tisoč svetlobnih let v premeru. Isto velikost, in sicer 6.000 svetlobnih let, kakor so jo izpeljali iz različnih podatkov, ima tudi naš sončni sestav. Približno enake so tudi ostale meglice v Rimski cesti in Magellanovi oblaki. V splošnem so — lahko rečemo — vseмирske spiralne meglice, Magellanovi oblaki, naš sončni sestav ter meglice v Rimski cesti ene in iste velikosti. Rimska cesta je več kot 20 krat obširnejša, vsled česar sklepa Schapley, da sestav Rimske ceste ni niti ena sama velika spirala, niti ena sama ogromna razpršena meglica, temveč skupina večjega števila spiralnih meglic, ki ima podobo stlačene leče. Po velikosti, snovi in obliki je Rimska cesta prvi skupini spiralnih meglic nad Devico močno podobna. Naš sončni sestav liči popolnoma neštetim vseмирskim spiralnim meglicam. Meglice v Labudu, Strelec, Orlu itd. in ostale, ki nam jih zastirajo temni oblaki, so podobni sestavi. Večji del teh temnih ali rjavo svetlikajočih se oblakov, se razteza ob ekvatorski ravnini Rimske ceste, ter oklepajo v obliki obroča rob našega sončnega sestava. Podobne črne obrobe je često videti pri onih vseмирskih spiralnih meglicah, ki jih vidimo ob strani. Verjetno je, da so razen našega sončnega sestava tudi drugi sestavi v Rimski cesti enako obrobjeni. Poleg Magellanovih oblakov spadajo v širši sestav Rimske ceste tudi okrogle kopice kot samostojni člani.

Mi se z našim soncem nahajamo, četudi bolj ob robu Rimske ceste, vendar v sredi njenega silnega vrvenja in ni nikjer one mirne točke, na katero bi lahko naslonili svoja opazovanja. To je ena glavnih težkoč, ki ovira že itak zelo zamotane meritve in preračunavanja. Naš položaj je pa neugoden tudi radi tega, ker nam ogromni oblaki zapirajo razgled ravno proti središču in ne vemo, kaj je prav za prav v tej najvažnejši točki celega širšega sestava. Vrh tega se zvezde po svoji svetlobi zelo razlikujejo. Povprečno svetijo svetlejšje 10.000 krat svetlejšje od sonca, dočim znaša svetloba medlejših komaj desettisočinko svetlobe našega sonca. Te velike razlike v svetlobi in še razne druge neprijetne okolnosti zahtevajo tudi pri statističnih računih največjo opreznost. Končno je potreba vpoštovati še ogromne daljave in neštivilne množice zvezd. V lanskem poročilu zvezdarne na Wilsonu bremo, da odpade po najnovjših ugotovitvah v našem okolišu 9—10 zvezd na 100 kubičnih parsekov prostora. Ako izračunamo vsebino Rimske ceste z 80.000 parsekov premera in ako rečemo, da se nahaja v splošnem v prostoru od 100 kubičnih parsekov samo ena zvezda, bi znašalo število zvezd v Rimski cesti okroglo 300 milijard.

OSKAR HUDALES:

SRCE MALEGA ŠIKARE.

(Iz knjige »Mali Šikara«, ki jo je napisal E. Marschall.)

(Dalje.)

»Sahib strelja s tal in bom tako naredil tudi jaz. Samo slugo vzamem s seboj, kakor gospod. In kdo ve, morda najde v meni še pogumnejšega moža kot je Gunga Šingaj. Potem bom jaz sahibov služabnik.«

Gunga Šingaj je bil Varvikov nosač pušk in strežnik. Bil je zvest, pogumen mož.

Mati se je morala smejati: njen sin kot spremljevalec belega sahiba in lovec na tigre! To mora povedati možu, ko Šikara zaspi.

»Ne, sinko, ni treba da te Nahara na koščke raztrga. Postal boš pastir, kakor tvoj oče in zaslužil mnogo rupij.«

Šikara ni hotel misliti na rupije. Spanec in sanje sta ga odnesla od ubornih koč ven v džunglo.

Nekje od daleč je trepetal krik divjega slona, kakor glas trombe, skozi vlažno, vročo noč. Zrak so napolnili veliki, zvončasti cvetovi z omamno teškim vonjem. Neka tigrinja, skrita nekje v goščavi, si je lizala obstreljeno nogo in prisluškovala glasovom noči. Mali Šikara je šepetal.

V bungalovu je sedel Varvik, oblečen v večerno obleko in kadil smotko. Steklo in srebro sta se bleščala na njegovi mizi. Toda ničesar od tega bleska mu ni prodrlo v polzaprte oči. Njegove misli so bile skupno z mislimi malega Šikare, daleč proč na skrivnostnih džungelskih stezah.

Nekega sončnega jutra, mesec dni po Naharjevi smrti, je izostala Varvikova pošta. Nekaj nezaslišanega! Točno ob osmih je navadno zabrnelo razposajeno zvonjenje poštnega sla. Danes je bilo vse tiho. Sprva je bil belec nevoljen. Ko pa je iz jutra nastalo popoldne in sel še vedno ni prišel, se je začudil in sklenil stvar preiskati.

Pot poštnega sla je vodila nekaj časa po izhojni slonovi stezi skozi gosto džunglo. Poleg steze je šla vaška pot. Tudi domačini, navajeni na prihod sla, so ga ta dan pogrešili in ga pričeli iskati. Niso ga mogli najti, ne na stezi, ne utopljenega v potoku. Koča, v kateri je počival, je bila prazna. V resnici ne bi nihče mogel več slišati veselega zvonca. V vlažni zemlji so bili videti sledovi, ki so pripovedovali nekaj groznega

Prestrašeno in molče so danes sedeli pod drevesom. Nihče ni hotel pripovedovati. »Kdo je naslednji?« so se izpraševali. Džungelska noč je legla na zemljo brez diha, polna skrivnosti. Zdaj pa zdaj je na robu goščave počila suha veja pod težkim korakom. V bungalovu je Varvik pregledoval puške.

»Jutri,« se je obrnil k Gungi Šingaju, »jutri bova maščevala poštnega sla.« Šingaj je globoko vzdihnil, rekel pa ni ničesar. Njegove oči so morda bleščale. Lov na tigre je pomenil zanj, kakor za njegovega gospoda veselje in preizkušanje moči.

Napočil je naslednji dan. Nahara se je kljub težki rani spretno umaknila vsem napadom gonjačev. Izgledalo je, da njen čas še ni prišel.

Zopet je mali stal in čakal Varvikovega povratka. Prišli so zvečer. Izmučeni in brez uspeha. Nikomur se ni ljubilo govoriti.

Nahara, prej samo strašna morilka govedi, je čez noč postala strah Indije. Bila je še plaha, toda srečanje s poštnim slom jo je naučilo troje usodnih reči: niti majhnih živali, ki so si v Manipuru tešile žejo, ni bilo tako lahko ubiti, kakor tega pokončnega bitja, katerega se je prej še bala. Poleg tega se je naučila, da to bitje ne zna teči, niti plaziti se po grmovju. Še za ranjeno, hromo tigrinjo, kot je bila ona, ki ji je vsaka vejica zahreščala pod nogami, ni bilo nič težkega, ubiti ga. To je zelo poenostavilo njeno pokvarjeno življenje. Če bi v džungli bilo mrhovine dovolj, bi se nikdar ne lotila lova na človeka. Toda jastrebi in šakali sta bila okretnejša in bistrovidnejša, ko ohromela tigrinja.

Ni se smela omejiti samo na eno vas; to je vedela. Mogoče ji je povedal nagon, da lovu, ki se ga udeleže kričeči ljudje in možje na slonih, neizbežno

sledi smrt. Zato se je čuvala. Včasih so se pred kočami igrale majhne, rjave reči, včasih je videla tudi stara in bolna človeška bitja, ki niso mogla zbežati. Vsega tega se je Nahara naučila. Angleška vlada je razpisala nagrado za njeno glavo.

Polagoma si ji je razjasnilo, da se ta čudna bitja čez dan veliko lažje vlove, ko bivol ali jelen. Zlasti v trdnem brezbriznem somraku, ko se pastirji in delavci s plantaž vračajo domov. Ponoči spe v svojih hišah, le drvarji in cigani ostanejo zunaj in naredo nekaj hudobnega, svetlega, slepečega in plapolajočega. Nahara se je bala ognja. Noč za nočjo se je plazila okrog taborišča, toda skoka ni tvegala.

In ker je živela življenje, ki je prepovedano po zakonih džungle, sta jo zapustila blesk in mladost. Džungla ima jetnišnice, nima sodnikov, ne sodnij, toda njen vse-mogočni zakon vlada in seže daleč, daleč, prav do izvora življenja. „Ne ubijaj človeka!“ se glasi prva in poglavitna zapoved teh divjih zveri.

Oni, ki delajo proti tej zapovedi postanejo prej ali slej žrtve svojega početja, kakor vsak morilec.

Napadale so jo garje, shujšala je in izgubila zobe; nič več ni bila lepa tigrinja, ki jo opevajo ptiči tkalci, če je polzela pod drevesi. Postala je pošast, vampir, osovražena in prokleta, zasledovana in prežirana.

Lov je postal kaj malo izdaten in večkrat je lačna zlezla nazaj v goščavo. Pri vseh živalih, malih in velikih, je to zadnji korak k najhujšemu propadu. Opajanje s krvjo, čudno in strašno jih napade. Moriti! Moriti! Ne enkrat, ne dvakrat, ne, mnogokrat in čimveč je mogoče. Kar neprestano, dokler je mogoče! To je nagon, ki napade podlasico v kurniku, nagon, ki naščuva volka v ovčjo čredo.

Nahara ni imela vsak dan sreče, toda če se je nudila prilika, je bila podobna oni vrsti ljudem, ki pridejo od daleč brez cilja pobijati majhne živali. Vlada je zvišala nagrado.

Nekega dne se je klatila okrog Varvikovega bungalova. Že pet dni ni ničesar jedla. Nihče bi je ne imel več za kraljevsko tigrinjo, najlepšo vseh živčih bitij. Nekoč je bila gibčna in kraljevska, sedaj je vse minilo, njeno kraljevstvo je ugasnilo kakor plamen. Postala je strupena, ostudna stvar, zavrženo stvarjenje.

Lakota je v resnici najbližji sorodnik blaznosti. Lakota prinese hude sanje in želje, vzpodbuja k omalovaževanju človeških in živalskih zakonov. Lakota naredi vsako bitje brezobzirno, obupano, blazno, pogumno. Lakota je moč, ki se povzpne nad vse. Lakota povzroča ogenj v očeh.

Plazila se je skozi bambus, samo lesketajoče oči so izdajale njeno navzočnost, rumena trava je tvorila ozadje njenemu kožuhu, črne proge so sličile sencam med bambusovimi stebli. Kljub ohromelosti se je izredno tiho premi-

kala. Neverjetno se je zdelo, kako je svojo veliko postavo pritisnila k tlom, kakor bi jo izenačila z okolico, da je bila povsem nevidna v nizki gošči.

Na ravne pašnike pred vasjo se je kakor nekaj polotok iztegal koničast jezik pritlikavega bambusa in džungelske trave. Nahara je prilezla iz njega, igra njenih mišic je ostala povsem nevidna, tiho se je plazila dalje. Nato je pričela oprezovati. Nizko je nagnila glavo, napela telo, počasi mahala z repom, luč v očeh se ji je užigala in ugašala.

Kmalu se je približal delavec z Varvikovega polja. Brezskrbno je koračil preko travnika in ni opazil v travi rumene postave. Če bi mu kdo dejal: »Čuj, tule tiči odrasla tigrinja,« bi se mu glasno zasmeljal v obraz. Šel je k svoji koči, k rjavi ženi in rjavim otročičem. Nahara se je potuhnila, mišice so se ji napele, rep se je izprožil v pokončnem gibu. To je bil zadnji opomin pred smrtnim skokom. Žrtev je bila že v bližini, toda Nahara se je naučila biti si svojih stvari popolnoma v svesti. Med tem, ko se je še enkrat potuhnila, je prišel mož še dva koraka bliže. Naenkrat je zasopljen odskočil. Zapeljujoča luč svetlobe in sence mu je za trenutek pokazala strašno sliko skrivljene tigrinje, modro bleščeče oči, mahajoči rep. Njegovo zadržneno grlo se je borilo za zrak. Nahara je skočila in — zgrešila. Odkar je bila ranjena, njeni skoki niso bili več tako zanesljivi; za navaden lov so zadostovali, toda zmanjkala ji je točnostna meja za sigurno zadetje, ona meja, o kateri tako radi govorijo topničarji. Hroma noga ji je motila ravnotežje. Navadno se je še pravočasno spomnila na to. Danes pa, že kar blazna od lakote, ni mogla ničesar drugega misliti. Toda vse to bi človeka ne ščitilo. Četudi so Naharini zobje zgrešili njegovo grlo, bi vendarle zadostovala moč njenega udarca in njeni kremplji, da mu upihnejo življenje, kakor vihar, ki šumi skozi veje.

Burmanec je videl Naharo ravno ko se je pripravljala na skok. Za premissljevanje ni bilo časa. Neki nagonski, blazen napor ga je pognal vstran. Tako je ušel polni moči telesa, ki je brzelo skozi zrak. Samo živalino pleče ga je oplazilo in vrglo na tla. Nahara je padla na ranjeno nogo in rjula od bolečine. Samo treh sekund je bilo treba, da je pozabila na pekočo bolečino in se zopet pripravila na skok. In ravno ta drobec časa je zadostoval tudi Varviku, ki je stal ob oknu in vse videl, da je pograbil puško in ustrelil. Varvik je poznal tigre in je za take slučaje imel vedno pripravljeno puško. Razdalja je merila kakih petsto yardov in je seveda krogla daleč zgrešila svoj cilj. Kljub temu je preplašila tigrinjo. Nahari so se pri poku puške vzbudili spomini. Hudi spomini na neko izsušeno potokovo strugo, na Naharjevo smrt. Vse okrog nje se je podrlo. Plašno je bežala v varni bambus.

V trenutku je stal Varvik na verandi in klical gonjače. Zvesti Gunga Šingaj je nabijal puške.

»Slona, sahib?« je vprašal, naglo pripravljen.

»Ne, tokrat gremo peš. Postavi gonjače ob robu bambusa. Midva greva čez vzhodni del polj in ustreliva Naharo, če bo ušla.«

Ni bilo več mnogo časa, da bi naredili ves bojni načrt. Prva sivina somraka je izbrisala ostre obrise džungle in pripravila prostor mehki džungelski noči. Varvik je hotel k nekemu malemu otoku, ki se izliva v Mainpur in čakati skupno s Šingajem. Odtod je imel prost razgled. Gonjači naj bi odrezali pot v vas in bi tako morala Nahara čez polje, da se lahko zateče v gosti bambus. In potem . . .

»Varvik sahib gre v zobe svoje sovražnice,« je rekel lovec Kušru. »Nahara bo plačala.«

Nekega malega rjavega dečka je zazeblo pri teh besedah. Bil je lov na

tigra, zelo v bližini in vzhichen je sedel v travo, da bi čakal — kakor vedno. Skoraj se je izpolnil njegov stari sen. Toda zakaj se gonjači pomikajo tako počasi? Čemu so njih srca tako plašna?

Njih oči bi mu to izdale. Ko črni kamni so jim ležale zenice sredi beline oči. Strah in bojazen napolnita človeška srca, če se prerokujejo take reči. Samo srce džungelskega otroka samo srce mladega orla, ki so ga bogovi pogreznili globoko v Šikarine prsi, ni poznalo strahu.

Varvik in Šingaj sta oba hkratu stopila v zeleno divjino. Prodorna tišina ju je obdala. Kriki gonjačev so se zdeli čudno tihi. Noben glas ni mogel živeti v tem brezglasju. Kmalu sta bila popolnoma sama.

Šla sta vstric, Varvik s puško, pripravljeno na strel. Poznal je svojo obupano sovražnico. Slepí srd, ki tolikokrat popada onega, ki ga zapusti sreča, ni omejen samo na človeka. Star gozdovniški nauk pravi: »Pazi na mačke, ki so izgubile svojo moč; podobne so šakalu v pasjih dneh; takrat ni dobro biti v njegovi bližini.« Naharo so osleparili za plen in nekdo je moral biti kaznovan za to.

Bujno pisani ptiči, ki so sedeli na vejah, niso mogli spoznati lovca v tem sivem možu. Prav nič skrivnostno se ni plazil naprej. Puška mu je lahno slo-nela na roki. Gunga Šingaj je bil veliko bolj previden, toda strah gonjačev ni našel prostora v njegovem junaškem srcu.

»Kje neki so možje?« je mirno vprašal belec. »Nič več ne kriče. Čudno!«

»Boje se, te divje svinje. Sama sva,« je jezno odgovoril Šingaj.

»Oh, divje svinje so dovolj pogumne,« ga je smehljaje zavrnil Varvik. »So pač ovce — ovce — same ovce.«

Široka pot se je kakor svečnik naenkrat razdelila v tri ozke steze. Varvik je izbral srednjo, vodila je k potoku, ki bi ga morala prebresti. Za trenutek je obstal in strmél v temno-modri mrak. Lahno je padal somrak, pota so se izgubljala v sencah. Svetlikajoči se listi so odbijali zadnjo dnevno luč. Nekaj živega je šumotalo skozi podrast.

»Pravzaprav nima smisla, da bi šla naprej, pretemno bo,« je rekel Varvik. »Toda kdo naj ve, koga bo še danes umorila. Morava jo ubiti.«

Šingaj je bil tih. Ni imel pravice, svetovati sahibu.

»Če greva nazaj, bo pred mrakom zopet prišla. Pastirji se še niso vrnili, gotovo bo katerega napadla. Najbolje bo, če greva čez potok, da lahko pregledava polje. Če sliši gonjače, mora na vsak način priti čez polje.«

Z vso previdnostjo sta se plazila dalje. Po kakih sto korakih sta dospela do potoka. Vodā je segala do kolen. Varvik se je s škornji za nekaj palcev pogreznil v močvirnato dno.

Odslej sta morala oba neprevidneža čutiti vso jezo džungelskih bogov. Z enim samim čofotom je padel Šingaj na obraz v vodo. Strašna bolečina, hitra, kakor blisk, mu je šinila preko obraza. V blatu je nekaj trgalo in treslo, Varvik je ustrelil.

Oba sta pozabila na krokodila Mugra, ki se je skrival tu v blatu. Ko je sahib ustrelil, je pograbil Šingajevo nogo in ga potegnil pod vodo. Nobeno živo bitje ne more odoleti lovski puški težkega kalibra. Tudi Muger ne. Res, da nosi oklep, toda ta bi mu ne hasnil mnogo, samo dva palca vode, samo to ga je varovalo. Krogla je zadela, Muger je izpustil nogo. Komaj je Šingaj zopet stal, že ga je krokodil zopet podrl. Nato se je začela borba za življenje. Srdit je bil ta boj s plazilcem. Šingaj je ko nor zabadal lovski nož v žival, Varvik je tolkel s puškinim kopitom. Muger je brodil in bičal vodo ter napadal moža,

ko volk. Branila sta se s stisnjenimi zobmi. V boju z živaljo jima ničesar ni ostalo od navadne človeške premoči.

Vsaka mišica je bila do skrajnosti napeta, storila je, kar je mogla. Misli so delovale mrzlično, se premetavale, se združevale: ubraniti se živali, dokler ne spleza na nasprotni breg. Ubrani! Ubrani! Ko v taktu so padali udarci kopita.

Naenkrat škripajoč šum! Šingajev nož se je zaril globoko v zeleno Mugerjevo oko. Krokodil se je visoko vzpel. Varvikova puška je šinila kvišku, Muger je padel v vodo, zadet sredi možganov.

Zadnji odmev strele se je izgubil, ko je Šingaj s krvavimi rokami objel telo svojega gospoda, vrgel puško čez ramo in splezal kakih štirideset korakov na breg. Noga ga je strahovito bolela. Ničesar več ni mogel, ta napor je bil zanj preveč. In ko so se druga za drugo prikazale zvezde, je njih daljna luč padala na dvojico mož, ki sta negibno in tiho ležala drug ob drugem.

(Dalje prihodnjič.)

FAKIN ANTON:

VRAŽE.

16.

Hud vihar, ki nastane nenadoma, pomeni, da se je nekdo obesil in da se hudobe trgajo za njegovo dušo.

To je navadna ljudska fantazija, ki ima izvor v veri, da si človek ne sme vzeti sam življenja.

Vzrok vetru pa je naraven t. j. razlika v gostoti in napetosti zraka.

17.

Kukavica kot prerokinja in čarodejka.

Kukavica se oglašja zgodaj spomladi s svojim »kuku — kuku«! Njena obleka je posuta z belo moko. Naše ljudstvo pravi, da je bil nekdanj na zemlji bogat in zadovoljen mlinar. Toda nenasitna lakomnost za denarjem je tega mlinarja zapeljala, da je postal goljufiv mlinar; a za kazen ga je Pravica - Bog izpremenil v kukavico. — Drugi zopet trdijo, da je kukavica par mesecev nedolžna, na zimo pa, da se izpremeni v grabežljivega sokola-skobca. Naj bo kakor že hoče; gotovo je, da nima čiste vesti, kar kaže njeno nemirno plaho vedenje in nagnjenost do samotarstva.

Da je goljufivka, o tem znajo povedati pastiričice in penice ter druge ptice pevke, katerim skrivoma podtika v gnezda svoja jajca, ki so njihovim v vsakem slučaju po barvi in obliki popolnoma podobna; tako jih goljufa s svojimi mladici, da jih te sprejemajo za lastne.

So ljudje, ki pravijo, da nam kukavica šteje s svojim prvim spomladanskim petjem leta. Če torej štejemo, ko slišimo kukavico prvič spomladi, kolikokrat zapoje, zvemo, koliko let nam je še usojenih na tem svetu.

Pa še nekaj drugega ima kukavičje petje: če imaš v trenutku, ko jo poslušаш, v žepu denar in rožljajš ž njim, potem lahko poneseš domov veselo upanje, da ti ga ne bo zmanjkalo skozi vse leto.

Kukavica je torej prerokinja in čarodejka. Kako pa je prišla do tega? Gotovo je pripomoglo k temu dejstvo, da kukavico težko opazimo in da jo le redko kdaj vidimo, dočim jo pa čestokrat razločno slišimo. Tudi je v kukavičem glasu nekaj posebnega, zamolklemu človeškemu glasu podobnega, zato ni čudno, da je videlo neuko ljudstvo v tej ptici čarovnika.

Danes pa dobro poznamo to našo ljubko kukavico, ki jo skriti s posnemanjem »kuku — kuku« prav lahko zvabimo v svojo bližino na opazovanje. Tudi

vemo, da je nedolžna in da ravno radi svoje velike požrešnosti zelo koristi našim gozdom. Stasa je sokoljega, spodaj siva s temnejšimi progami in zgoraj preprosto pepelasta. Rep je dolg in črn z belimi progami. Noge so zlatorumene, kljun je dolg in nalahno upognjen, oči so pa ognjenordeče kot dva rubina. — Kukavica je ptica selivka, ki pride spomladi in nas zapusti v jeseni; pa ni kaka prerokinja in ne čarodejka.

18.

Zajec preteče pot.

Kmetje gredo v mesto, trg ali kam drugam po opravkih. Če pa vidijo ob tej priliki teči zajca preko ceste ali poti, ki jih vodi po opravi, so trdno prepričani, da ta dan ne bo kupčije in da bodo sploh namenjeno stvar gotovo slabo opravili. Zato je nastal pregovor: »Glej, da ti zajec ne preteče poti!« T. j. če nastopi kak nepričakovan zadržek, ne dosežeš svojega smotra; zajec kot tak nima pa pri stvari ničesar opraviti.

LORBER MARIJA :

CVETOČ ZIMSKI VRTEC V DOMAČI SOBI.

V cvetličarnah prodajajo sredi zime, včasih že okrog božiča cvetoče vejice lipovke in forsitije. Prisrčno nas pozdravlja iz izloženega okna to predčasno, pomladansko cvetje in marsikdo bi si rad z njim okrasil dom.

Vrtnarji s posebno vzgojo silijo rastline, da brstijo in cvetijo že takrat, ko bi sicer morale še počivati. Ker pa zahteva ta vzgoja posebnih priprav, mnogo strokovnega znanja in previdnosti, se bavijo z njimi le vrtnarji in znanstveniki.

Mi pa si lahko na priprost način, brez velikih stroškov pričramo v svoj dom v zimskem času mnogo čudovitega cvetja. Cvetoč zimski vrtec v domači sobi, kdo si ga ne želi! Zunaj sneg in mraz, v tvoji sobi pa topel dih in veselo blagoglasje pomladi. Sredi zime žarijo na oknu tulipani, dehtijo krasne hijacinte, odpirajo cvetne čaše raznobarni žafrani, hrušice, narcise i. dr. Razgovarjala sem se s svojimi učenkami o sobnem vrtnarstvu. Marsikatera bi se z vneto poprijela tega lepega dela, če bi vedela, kako in kaj. Sklenile smo, da bomo posvetile prosti čas vzgoji cvetlic in sobnih rastlin.

»Prijazni vrtec v domači sobi naj ti nudi vsaj nekaj tistega najnujnejšega, po čemer bi moralo žejati slednjega človeka. Vrtnarski duh preraja dušo v dobro, plemenitejšo in dovetnejšo, preobrazuje srce in dušo celega naroda. Nobeno življenje ni tako tiho, hrepeneče in samo lepoti posvečeno, kakor življenje cvetlice, ki gleda in blagoslavlja tvoj dom in te prijazno z okna pozdravlja. kadar se vračaš domov. Vsa srečna je, ponosna in vedno lepša, ako najde v tebi zvesto tovarišico in dobrega prijatelja.«

Te besede je posvetil cvetlicam ing. agr. Ciril Jeglič v svoji knjigi »Naše prijateljice«. To knjigo bo vsak, kdor se zanima za sobno vrtnarstvo, vzljubil in s pridom uporabljal.

Pričele smo z vzgojo lončnih čebulnic. Ko druge lončnice mirujejo, najlepše cveto po sobah že prej omenjene cvetlice čebulnice. Našo dobro voljo je ljubezljivo podprla jugoslovanska semenarnica Sever v Ljubljani, ki nam je podarila nekaj cvetličnih čebulic, za katere se ji zahvaljujemo. Tulipani, hijacinte, žafrani in druge cvetlice so priseljenke ter so radi svoje zemljepisne in zgodovinske romantike še posebno mikavne in zanimive.

Tulipan (po grški besedi tulipan — turban) je doma v Orientu. Trdijo, da so ga prinesli Turki iz Trakije v Carigrad in ga razmnožili po mestu. Od tam so ga prenesli v zahodno Evropo. V 17. stoletju so ga na Holandskem že z vso vnemo gojili in plačevali za čebule neverjetne vsote. V Alkmaru v Holandiji je dobil tisti čas nekdo za 10 ducatov tulipanih čebul baje 190.000 goldinarjev. Holanci še danes z vso vnemo gojijo in požlahtnjujejo na obširnih poljih tulipane ter razpošiljajo po vsem svetu čebulice. Vrtnarji, ki hočejo imeti že o božiču cvetoče tulipane, pa naročajo čebulice rajši iz Južne Francije; tam radi toplejšega podnebja prej dozoriijo.

Hijacinta je doma v Mali Aziji. Na Angleško so jo prinesli l. 1596. Takrat so poznali samo 4 vrste. Zdaj gojijo na Holandskem več sto vrst. Velik sloves si je pridobilo mesto »Harlem«.

Žafranov ali krokusov poznamo v Evropi kakšnih 80 vrst. Kot vrtna cvetlica so jo gojili že v 16. stoletju. Njena prava domovina je Orient in pa ozemlje okrog Sredozemskega morja. Tam rastejo žafrani na suhih tleh, zato imajo ozke, travnate, navznoter zavite liste. To prepreči preveliko izhlapevanje. Nekateri cvetijo spomladi, drugi v jeseni. V teh dveh letnih časih jim nudi prvotna domovina kar najugodnejše življenjske pogoje. S cvetenjem se morajo požuriti, kajti čas jim je le pičlo odmerjen. Nadzemska rast je kmalu končana, v poletni suši in zimskem mrazu popolnoma preneha.

Čebulice sadimo oktobra, najkasneje koncem novembra. Kupujemo jih pri vrtnarjih, ali jih naročamo s Holandskega, oziroma Francije. Pri izbiri bomo upoštevali tudi to, da se nekatere vrste razcvitajo zelo zgodaj, druge pozneje. Z dobrim izborom nas bo razveseljeval cvetoč zimski vrtec od januarja do pomladi. Čebulice izbiramo po ceniku, katerega nam pošljejo po naročilu semenarnice brezplačno. V ceniku so poleg imen in številk tudi navodila za pravilno in uspešno gojenje rastlin. Potrebna so pri prvih poizkusih, pozneje je izkušnja najboljša učiteljica.

Čebulice gojimo v lončkih, v mahu ali pesku in v posebnih steklenih kupah v vodi.

Za sajenje hijacint priporočajo samo stare in že rabljene lonce. Da nam cveto že decembra ali začetkom januarja, izberemo rane vrste. Posebno pripravljene ali preparirane čebulice imajo to prednost, da cveto veliko preje kakor navadne. Že o božiču cveto, ako jih posadimo v začetku oktobra, sledeče vrste: Garibaldi, Gertrude, L'Innocence.

V lončke s premerom 10 do 12 cm, vložimo najprej črepinje ali kamenčke, da se odtočna luknjica ne zamaši. Nato jih napolnimo z dobro, rahlo vrtno zemljo s primesjo peska. Čebulice vložimo v zemljo lepo ravno tako, da segajo vršički do roba lonca. Dobro je, če damo pod čebulico plast peska, da ne začne gniti. Ko smo dobro zamočili, postavimo lonce v temen, hladen prostor. Najbolje v temno klet. Kdor nima kleti, si pomaga na ta način, da postavi lonce v temnejši, hladen prostor v stanovanju, povezne nanje prazne lonce ali jih pokrije s papirnatimi vrečicami. V temi in hladu imamo lonce 6—8 tednov. Med tem časom se dobro ukoreninijo in poženejo do 6 cm visoko steblo. Zdaj je čas, da jih prenesemo v sobo in polagoma navadimo na večjo toploto in svetlobo. Prejaka svetloba ovira rastlino v njenem nadaljnjem razvoju. Cvetno steblo zaostane v rasti, pravimo, da obsedi in listi ga prerastejo. Da to preprečimo, pokrivamo hijacinte, med tem ko poganjajo v sobi, s papirnatimi vrečicami ali lahkimi lonci. Zalivamo pa močno s prestano vodo.

Za gojenje čebulic v mahu so pripravne nizke, steklene ali lončene skodelice in žare. Posodo napolnimo z mahom, vanj vložimo cvetlično čebulico. Nadalje jih gojimo kakor one v loncih.

Gojenje v posebnih steklenih kupah zahteva vaje in spretnosti. Za to jemljemo najzgodnejše vrste. V spodnji del kupe položimo najprej nekaj kosov oglja, nanj nasujemo 1 cm visoko čistega peska ali drobnega proda, da ostane oglje na dnu. Oglje zabrani, da se voda ne kvari. Nato nalijemo v spodnji del kupe vode, najboljše deževnice ali rečnice. Čebulo vložimo v gornji del kupe tako, da se koreninski gomoljški tesno dotikajo vode. Nato postavimo kupo v temen, hladen prostor. To gojenje je zanimivo radi tega, ker lahko opazujemo razvoj koreninic in brsta. Kadar prenesemo kupe z novo rastlino v sobo, pazimo, da ne padajo sončni žarki naravnost na korenine. Kupo ovijemo s temnim papirjem. Voda naj stoji vedno enako visoko. Če se kvari, jo zamenjamo s svežo, ima pa naj isto toplino, kakor je v sobi.

Pri vzgajanju tulipanov postopamo tako, kakor pri hijacintah, lahko pa vsadimo v lonček po več čebulic. Ne zahtevajo mnogo toplote, pač pa precej vode. Najuspešneje gojimo zgodnje vrste.

Krokuse vzgajamo v loncih, pa tudi v plitvih, steklenih skodelicah in žarah. Napolnimo jih do dveh tretjin visoko z vlažnim peskom in vanj vložimo čebulice. Močneje jih zalivamo takrat, ko so pognale 10 do 15 cm visoko.

Naše gojenke bodo razvoj lončnih čebulnic skrbno opazovale ter vsak pojav in napredek beležile. V eni poznejših številk našega lista bodo o tem poročale in če bo uspeh lep, poslale tudi sliko cvetočega zimskega vrta.

Gojenke II. dekl. mešč. šole v Mariboru pri delu.

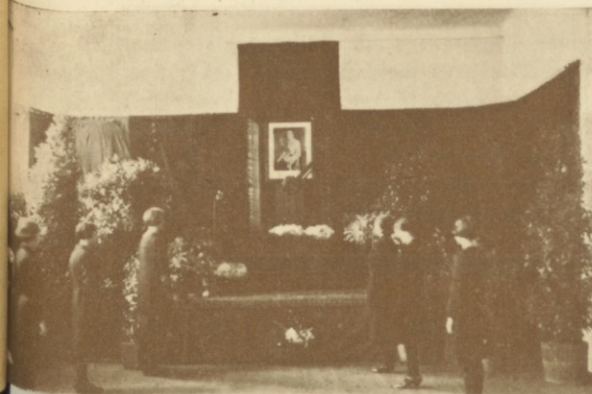
Ministrstvo prosveče je z odlokom P. br. 19.462 od dne 30. VI. 1934. l. priporočilo list „Razori“ za vse nižje srednje in meščanske šole.

*Sokoli neso krsto Viteškega kralja Aleksandra I. Uedinitelja
na splitsko postajo.*

*Spominska sveča-
nost na mešč. šoli
v Zg. Šiški pri
Ljubljani.*

*Spominska sveča-
nost v osnovni in
mešč. šoli v Sp.
Šiški pri Ljubljani.*

M
L
A
D
I
N
A

Š
I
R
I

R
A
Z
O
R
E
!

V S E B I N A

M. Severjeva: Čuvarju Jadrana 65. — B. Jakac slika kralja 66. — Zdravici kraljev Južnih Slovanov 69. — Ilka Vaštetova: Zaklad v Emoni 70. — Viktor Pirnat: Slovenci in naš Jadran 73. — Joža Herfort: Lyčce na Barju 76. — Humar Joža: Večer na Bledu 78. — B. Grile: Od Sušaka do Kotora 79. — Klenovšek Rado: Gladovna stavka v Trbovljah 81. — Dr. Fran Mišič: Nekaj spominov na koroško šolo 82. — Drago Humek: Še ena krmilnica 84. — Fr. Vrhovnik: Rimska cesta 86. — Oskar Hudales: Srce malega Šikare 88. — Fakin Antoa: Vraže 93. — Lorbec Marija: Cvetoč zimski vrtec v domači sobi 94.

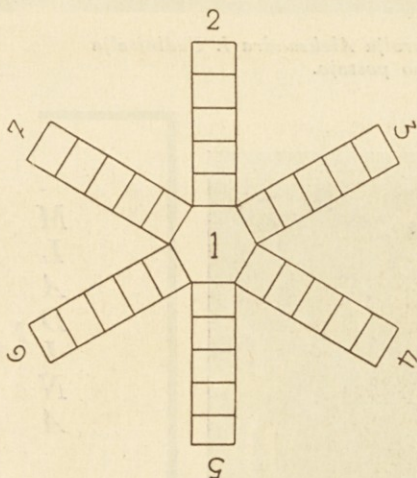
10 JUGOSLOVANOV,

katerih imena so najbolj znamenita in znana, napišite na četrtniko pole, zberite te pole skupaj ter jih pošljite

uredništvu „Razorov“, Rakek, do Božiča.

Komisija v uredništvu je sestavila svojo listo 10 Jugoslovanov in kdor bo napisal največ takih, ki so na naši listi, bo dobil lepo knjigo v dar. Razen tega bodo še 3 najboljše liste nagrajene s knjigami in drugimi darili. Nagrajene liste bomo objavili.

Z V E Z D A.

Črke: AAAAAAA DDD EE III J
LLLL M NNN O RRR T U V vložiti
v prazna polja gorenje zvezde iz središča proti obodu tako, da bojo tvorile končnice od 2 do 7 ime morja. Besede značijo: 1—2 žuzelko, 1—3 pritok Dunava, 1—4 evropsko prestolnico, 1—5 obrtnika, 1—6 mesto na Filipinih, 1—7 srbsko moške ime.

REŠITEV ŠTEVILČNE NALOGE v prvi številki.

1. Neretva, 2. Ibar, 3. Kotor, 4. Oslo.
5. Lastovo, 6. Avala, 7. Travnik, 8.
Elba, 9. Solin, 10. Litva, 11. Alka.

Gojilec kaktej.

„**RAZORI**“ izhajajo vsak mesec in stanejo **3 Din** za številko. List izdaja »Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani«, zanjo odgovarja Makso Hočevar, ravnatelj mešč. šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, Rakek. — Uprava: Maribor, deška meščanska šola. — Vsi dopisi na: Uredništvo »RAZOROV«, Rakek. Za uredništvo odgovoren Drago Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.